

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

**Факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв
імені Валентини Волошиної
Кафедра дошкільної та початкової освіти**

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

**ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УМІНЬ У ДІТЕЙ З
ІНВАЛІДНІСТЮ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Студентки 2 курсу МДПЗ групи

Освітньої програми Початкова освіта.
Інклюзивна освіта.

Спеціальності : 013 Початкова освіта

Галузі знань : 01 Освіта / Педагогіка

Ступеня вищої освіти: магістр

Федоренко Алли Володимирівни

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, асистент
Хіля Анна Вікторівна

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

Вінниця – 2019 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ	
ДОСЛІДЖУВАНОЇ ПРОБЛЕМИ	7
1.1. Суспільне ставлення та розвиток інклюзивного освітнього простору в умовах сучасної початкової школи	7
1.2. Особливості організації роботи з дітьми з порушеннями опорно-рухового апарату в інклюзивному класі	16
1.3. Основні аспекти формування елементарних математичних умінь в початковій школі відповідно до Державного стандарту до 2016 року	30
1.4. Уроки математики в початковій школі нового зразка (Нова Українська школа, 2018 рік)	34
Розділ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УМІНЬ У ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	43
2.1. Сучасний стан досліджуваної проблеми	43
2.2. Діагностика елементарних математичних умінь дитини з ДЦП (на досліджуваному прикладі)	50
2.3. Коригування елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю	54
2.4. Добірка вправ для підсилення формування елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю на уроках математики в початковій школі	58
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70
ДОДАТКИ	76

ВСТУП

Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується реформами в галузі освіти та впровадженням Нової Української школи. Зміною її основоположних засад та утвердженням нового, особистісно орієнтованого підходу, за якого в центр освітньої системи ставиться цінність особистості кожної дитини, забезпечення гармонійного співвідношення її особистісних і творчих якостей, формування необхідних життєвих компетентностей. Особливого значення такий підхід набуває в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами із відкриттям інклюзивних класів. До 2018 року життєвий простір таких дітей переважно обмежувався сім'єю та персоналом спеціалізованих медичних і соціальних установ.

На сучасному етапі становлення та розвитку інклюзивного навчання на перший план висунуто питання модернізації й удосконалення освіти, створення комфортних умов, для кожної дитини індивідуально, а також зміна пріоритетів з навчання до соціалізації. Ці процеси ведуть за собою зміни у розумінні самого поняття «освіта». Модернізаційні процеси в системі освіти України пов'язані з упровадженням інклюзивного навчання з 1 вересня 2018 року в школах України та поступовим закриттям інституційних закладів освіти. Педагогічні колективи зтикнулися із організацією комфортного інклюзивного середовища для учнів з різними нозологіями, що потребують особливого підходу та посиленої уваги, із неготовністю до співпраці з асистентами вчителів та усвідомленням їх ролі у навчально-виховному процесі.

Відтепер перед педагогом постає завдання насамперед поліпшити результати навчання та виховати освічену і гуманну людину, гармонійно розвинену особистість, яка здатна повноцінно жити та працювати в умовах сучасного мінливого суспільства, вирішувати професійні питання, спілкуватися й дотримуватися соціальних і законодавчих норм. В роботі запропоновано першочергове формування «Основ самообслуговування», що можна формувати на принципах гуманної педагогіки (Ш. Амонашвілі, В. Сухомлинського, О. Савченко та ін.). На нашу думку, без сформованих на елементарному рівні математичних умінь здійснити соціалізацію важко.

Саме тому одним із основних питань є формування елементарних математичних умінь та навичок у дітей з особливими освітніми потребами для успішної соціалізації в суспільстві. Адже кожного дня людина сотні раз використовує елементарні математичні знання, уміння та навички.

Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить, що проблему формування елементарних математичних умінь та навичок у дітей з ООП нині досліджується науковцями і практиками. Доказом цього є наукові праці, присвячені з'ясуванню сутності цього поняття, його структури, особливостям становлення, механізмам формування тощо. Так, у вітчизняній педагогічній науці розгляду означеної проблеми присвятили свої дослідження Ш.Амонашвілі, О. Савченко, І. Бех, та ін. Проблема організації та формування елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю на уроках математики в початковій школі не достатньо представлена в психолого-педагогічних дослідженнях.

Отже, актуальність проблеми формування елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю на уроках математики в початковій школі пов'язана із застосуванням у навчально-виховному процесі нетрадиційних форм роботи та опанування арифметичними діями, якими людина постійно користується у своєму житті. Чаме тому дослідження є на часі для Нової Української школи, оскільки інклюзивне навчання у школах запровадили з 1 вересня 2018 року, а також більшість учнів після завершення початкової школи мають досить низький рівень сформованості обчислювальних навиків та логічного мислення. Таким чином, потреба в теоретико-практичній розробці зумовили вибір нами теми дослідження: *“Формування елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю на уроках математики в початковій школі”*.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці результативності організаційно-педагогічних умов формування елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю на уроках математики в початковій школі.

Об'єкт дослідження: формування елементарних математичних умінь в початковій школі.

Предмет дослідження: процес формування елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю на уроках математики в початковій школі

Завдання дослідження:

а) проаналізувати навчальну програму старого зразка та Нової Української школи за 1 клас, навчальний матеріал, через який учень має оволодіти основними та необхідними арифметичними операціями;

в) систематизувати передовий педагогічний досвід для вирішення даної проблеми;

б) запропонувати певні рекомендації та поради, що змогли б посприяти розв'язанню проблеми;

в) розглянути різні види завдань для розвитку елементарних математичних знань у дітей з інвалідністю, в тому числі й обчислювальних навиків і вмінь і експериментально перевірити їх ефективність

Методи дослідження. Для досягнення мети, розв'язання поставлених завдань і перевірки гіпотези дослідження використано сукупність взаємодоповнювальних наукових методів дослідження:

теоретичні: аналіз (історичний, дефінітивний, компаративний), синтез, узагальнення, систематизація, конкретизація, порівняння та зіставлення різних поглядів, що зробили можливим обґрунтування теоретичних засад процесу формування *формування елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю на уроках математики в початковій школі та умов досягнення поставлених цілей.*

емпіричні: включене спостереження, бесіди, анкетування, тестування, аналіз шкільної документації (свідчення досягнень за звітний період з метою визначення рівнів сформованості математичних умінь та навичок з математики дитини з ДЦП), педагогічний експеримент для перевірки ефективності розробленої моделі організації роботи як засобу формування та для перевірки ефективності розробленої моделі організації комфортного інклюзивного середовища, як допоміжного засобу формування *формування елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю на уроках математики в початковій школі.*

Експериментальною базою дослідження став Опорний заклад «Липовецька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 2 Липовецької районної ради Вінницької

області». У дослідженні взяв участь 1-А клас (інклюзивний клас з наповнюваністю 20 учнів).

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

уперше обґрунтовано та експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови формування *елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю на уроках математики в початковій школі* у системі роботи інклюзивного класу з дитиною із ДЦП школи І ступеня 1 класу Нової української школи.

уточнено критерії та способи діагностики елементарних математичних умінь дитини з ДЦП (комунікативний, особистісний, критерій саморозвитку) та рівні (творчий, системно-моделюючий, локально-моделюючий, стихійно-репродуктивний) сформованості знань та вмінь.

подальшого розвитку набула методика вивчення коригування елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю та розроблено добірку вправ для підсилення формування елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю на уроках математики в початковій школі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці моделі формування *елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю на уроках математики в початковій школі* засобами методичної роботи та її реалізації в школі І ступеня, а також у впровадженні методичних рекомендацій щодо організації роботи як ефективного засобу формування елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю на уроках математики в початковій школі. Теоретичні положення, методичні та практичні розробки, апробовані в дослідженні, можуть бути використані: педагогами у процесі організації навчальної та діагностичної роботи в школі І ступеня, а також у системі післядипломної освіти вчителів початкових класів, працівниками ІРЦ, студентами педогогічних факультетів початкового навчання, батьками учнів 1 класів загальноосвітніх закладів у додатковій роботі з дітьми.

Апробацію результатів дослідження здійснено під час роботи науково-практичних конференцій різного рівня (2 міжнародні, 3 всеукраїнських та 1 регіональна). Результати дослідження висвітлено в двох публікаціях (Додаток А):

Структура й обсяг дипломного дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (62 найменування) та додатків (10 на 34 сторінках). Загальний обсяг роботи становить 107 сторінок, основний зміст викладено на 70 сторінках.

Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖУВАНОЇ ПРОБЛЕМИ

1.1. Суспільне ставлення та розвиток інклюзивного освітнього простору в умовах сучасної початкової школи

Відповідно концепції НУШ Україна намагається «йти в ногу» з часом Європи та світової спільноти в цілому. Тому було прийнято ряд нормативних актів, що заклали підґрунття для відкриття у 2018/2019н.р. інклюзивних класів по школах України.

Як зазначає Хіля А. сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується зміною її концептуальних засад та утвердженням нового, особистісно орієнтованого підходу, за якого у центр освітньої системи ставиться цінність особистості кожної дитини, забезпечення гармонійного співвідношення її особистісних і творчих якостей, формування необхідних життєвих компетентностей. Така зміна пріоритетів висуває до освітянської громади комплекс нових завдань, спрямованих на організацію особистісно орієнтованої виховної взаємодії вихователя та вихованців, створення оптимальних умов для соціокультурної адаптації дітей з функціональними обмеженнями, оволодіння ними соціально прийнятними та культурно обумовленими формами взаємодії на основі засвоєння загальнолюдських і національних духовних цінностей [43,с. 20-25].

Тобто, нині в Україні постало питання номер один – соціалізація дітей з особливими освітніми потребами (ООП), які прийшли в інклюзивні класи, а друге – дати їм освіту. При цьому потрібно навчити їх взаємодіяти в суспільстві з усіма її членами та дати пакет знань для самостійного життя в майбутньому. Максимально

потрібно поєднати теорію і практику. На нашу думку, залежно від фізичних, медичних показників та особливо сильних сторін дитини, має визначатися пріоритет для таких дітей. Так, звичайно, вони мають бути ознайомлені з загальнопрограмовими темами. Але оскільки їм буде важливіше попрацювати практично, наприклад, над виробленням навичок самообслуговування (особливо це актуально для дітей з ДЦП), ніж п'ятий урок підряд розв'язувати задачі певного виду чи малювати будиночок. Тому і створюють індивідуальні програми розвитку та модифікують або адаптують матеріали. З практики можна зазначити, що навіть коли дитина з ДЦП інтелектуально збережена, але в дома мало займаються питаннями розвитку навичок самообслуговування, то це призводить до великих проблем у школі.

Спілкуючись із колегами – асистентами вчителів, вчителями-практиками, тренерами на семінарах, нарадах, курсах ми дійшли висновку: потрібно ввести для дітей з особливими освітніми потребами, та й іншим дітям це було б корисно, предмет «Основи самообслуговування». Включити тут максимально практичну діяльність та підкріплювати курс формуванням загальнолюдських цінностей.

Теоретичним підґрунтям побудови такої виховної взаємодії можуть стати наявні концепції виховання підростаючого покоління, створені провідними науковцями України та близького зарубіжжя (Амонашвілі Ш., Савченко О., Сухомлинським В., Пометун О. та ін.) побудовані на принципах гуманної педагогіки.

Відповідаючи на питання про зміст поняття «гуманна педагогіка», сам Амонашвілі Ш. зазначає: «Ця педагогіка сприймає дитину такою, як вона є, погоджується з її природою. Вона бачить у дитині її безмежність, усвідомлює її космічність і веде, готує її до служіння людству протягом усього життя. Вона затверджує особистість в дитині шляхом виявлення її свободної волі й буде педагогічні системи, процесуальність яких визначає любов учителя, оптимізм, високо духовна моральність. Вона заохочує педагогічну творчість і закликає до педагогічного мистецтва» [2, с. 57-62]. Тобто великий педагог намагається пояснити що дітей треба сприймати такими, якими вони є, але їх необхідно спрямовувати на шлях навчання та включеності у освітній процес не насильницькими методами. Це

можливо тоді, коли педагог дійсно творчий та активний, він поважає і цінує кожного учня.

Савченко О., у своїй праці Вихоний потенція початкової освіти розкрила на гуманістичних засадах основні цілі і цінності шкільної освіти. Проаналізуємо основні з них:

- гуманізація суспільного життя і гуманізація освіти – бо цього вимагає сучасне суспільство та його розвиток;
- освоєння цінностей культури – жоден народ не виховав дітей без знань своєї культури;
- працелюбність і відповідальність як цінність шкільної освіти – відповідальність формується під час процесу праці над будь чим;
- мовна культура учнів як особистісна і суспільно значуща цінність – спосіб комунікації та спілкування має не виходити за культурні межі;
- толерантність – основний пріоритет розвитку сучасного суспільства і поріг самоповаги і поваги до оточуючих тебе людей;
- здоров'я як цінність – беззаперечно важливе питання в умовах розвитку інклюзивної освіти в Україні [35, с.12-29, с.35-43].

Щодо Сухомлинського В., то він у своїх працях ставився до дітей як до індивідуалів, і кожную дитину розглядав як особистість. Причому, на думку видатного педагога, їм належить «глибоко своєрідний, неповторний світ думок, почуттів, інтересів» [38, с.149-151].

Пометун О. в праці «Запровадження компетентнісного підходу – перспективний напрям розвитку сучасної освіти» говорить про те, що освіта як компетенція – це вимога сучасності [29, с.2-4].

З даними словами великих педагогів погоджуємось цілком, адже кожен був дитиною і успіх виховання й сприйняття духовних цінностей на початковому етапі іде з родинного виховання. А у майбутньому переростає в шкільне і діє тоді, коли є повага і ставлення відносно дитини як до особистості, що має свої інтереси, думки та почуття. Потрапляючи в колектив особистість попадає під позитивний чи то негативний вплив оточуючих, роблячи при цьому свої висновки, правильність яких залежить знову ж таки від виховання. Більше того, діти можуть створювати свої

цінності, не тільки споживаючи і цінуючи ті що вже сформовані. Про дітей і вище означені моменти великий педагог згадував у своїх працях, зазначаючи, що діти не лише споживачі та поціновувачі багатств, створених людством, але й творці нових цінностей, які в тій чи іншій формі передаються суспільству, приносять користь [38, с.167-172]. На нашу думку користь від запитів полягає в тому, що на кожен запит діти шукають рішення, при цьому вони можуть навіть вербально ними ділитись і обмінюватись.

Саме обмін допомагає вирізняти цінності одних та інших: добро- зло; сенс життя; гідність, повага; бажання бути кращим серед однолітків і друзів, навіть інтелектуально; хоббі або просто захоплення тощо [38, с. 321-323]. Все це складає особистість і наповнення її внутрішнього світу. З власного досвіду вихователя групи продовженого дня, вчителя початкових класів, мами та асистента вчителя можемо зазначити, що головне при вихованні особистості враховувати її сильні сторони, а невдачі обертати на ситуації успіху й позитив і шукати його в усьому. Сучасним дітям дуже подобається коли до них звертаються як до дорослих особистостей, бути популярними та корисними іншим. А дітям з особливими потребами, що навчаються в інклюзивних класах цього має бути вдосталь щоб почувати себе комфортно та бути щасливими.

Що стосується поняття «ціннісне ставлення», то на сьогодні в вітчизняному науковому просторі його вивчають багато науковців, але фундаментальними для визначення ціннісного ставлення до життя залишаються праці Беха І. Якщо аналізувати праці науковця, то можемо прослідкувати ідею виховання у дітей почуття власної гідності, що дозволить у майбутньому самореалізуатися та чогось досягти. Провідною на переконання науковця є технологія педагогічного умовляння яка спрямована на максимальний розвиток потенційних можливостей учня [3, с. 23-39].

Упродовж всієї історії людства питання опіки, навчання і виховання дітей з інвалідністю привертало увагу державотворців, філософів, медиків, психологів і педагогів-практиків. Аналіз наукових праць провідних вітчизняних і зарубіжних учених (Колупаєва А., Малофєєв М., Романова О. та ін.) дозволяє виокремити ряд історично зумовлених етапів розвитку суспільної думки в ставленні до людей з

функціональними обмеженнями [43, с. 124-136]. Розвиток суспільної думки, щодо людей з особливими освітніми потребами, пройшовши шість етапів свого історичного розвитку і найбільшого досягнення набув на сьомому етапі, що розпочався на початку ХХст. В цей період було прийнято ряд законодавчих актів, середних міжнародних та ратифікованих Україною (Додаток Б).

Зважаючи на досвід світу в нашій державі відбулися зміни і переоцінка можливостей і потреб дітей з особливими потребами: їх включили в освітній процес в умовах інклюзивних класів. Вважаємо, що це має позитивно впливати на суспільство. Кожен може побачити головні цінності життя та вибрати свої пріоритети. Всім відомо, що ставлення до дітей з особливими потребами, показує рівень толерантності, яка є тим відображенням, завдяки якому перевіряється ступінь ставлення суспільства, а отже, його щирості, демократичності, перспективи та можливі напрямки його розвитку в майбутньому. Сподіваємося наше суспільство стане більш добрішим і не матиме стереотипів, і ярликів що ці діти інші. З власних спостережень можемо зазначити: вони такі ж як всі діти. Потребують впершу чергу уваги, любові та лише трішки більше підтримки з боку оточуючих. Але жага до знань у них часто краща, ніж у нормотипових однолітків, а також вони мають дуже багато талантів. Тому їм потрібно надати таку можливість – розкрити своє «Я» і це легше зробити серед живого спілкування, ніж під час індивідуального навчання.

Звісно діагнози мають бути враховані при створенні таких класів. На нашу думку, дітям з тяжкими порушеннями варто навчатись у спеціальних закладах де їм буде комфортніше, але поєднати це із певними годинами спілкування з однолітками загальноосвітніх шкіл. Можливо це були б якісь практичні заняття, уроки з предметів які краще даються, перегляд навчальних роликів, прогулянки, обмін хоббі, гуртки за інтересами тощо. До категорій дітей з особливими освітніми потребами з кожним роком потрапляє чимало дітей, через різні обставини і перелік категорій осіб з особливими освітніми потребами збільшується.

Відповідно до затвердженого переліку категорій осіб з особливими освітніми потребами постановою Кабінету Міністрів України від 2018 р до категорії осіб з особливими освітніми потребами, які потребують додаткової підтримки під час освітнього процесу, належать:

- Особи з порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату; хворобами нервової системи; затримкою психічного розвитку, інтелектуальними порушеннями, складними порушеннями мовлення (у тому числі з дислексією). Їм потрібне інклюзивне навчання тому, що низький зір, слух, вони погано пересуваються або зовсім не ходять, при цьому мають ще низку супутніх діагнозів що заважають розвиватися. Тому на нашу думку підтримка таким дітям можлива в інклюзивних класах, але з дуже складними діагнозами, звісно у спеціалізованих закладах. ;

- Іншими складними порушеннями розвитку (у тому числі з розладами спектру аутизму). Таким дітям дуже важко сприймати навколишню дійсність та виявити свої думки та почуття. Адже вони живуть у своєму власному замкнутому світі. Але за кваліфікованої своєчасної допомоги соціалізувати їх можливо, а також навчити. Тому підтримка такої категорії теж важлива.

- Особи, яким встановлено електрокардіо-стимулятор або інший електронний імплантат чи пристрій. В міру фізичних особливостей їм також важко навчатися, адже мають імплант, який має забезпечувати їм фізичне здоров'я. завдання асистента та класовода з вчителями буде досить складним – забезпечити комфортні умови та безпеку, при цьому допомогти у навчанні.

- Особи, які мають захворювання, що можуть бути перешкодою для проходження зовнішнього незалежного оцінювання, визначені МОН спільно з МОЗ. На нашу думку, такі особи мають теж бути забезпечені підтримкою, адже на те є певні причини і незалежно від них вони мають право на навчання.

- Особи, які мають захворювання, що потребують постійного медичного нагляду, або періодичного здійснення індивідуальних медичних процедур із забезпечення життєдіяльності людини та/або контролю за її станом; особи, які потребують відновлення стану здоров'я у закладах загальної середньої освіти санаторного типу. ми вважаю, що де б не навчалась дитина – їй має бути створено перш за все комфортні умови і лише тоді потрібно робити акцент на навчання, в міру особливостей дитини.

- Особи, які опинились у складних життєвих обставинах, влаштовані до дитячих будинків сімейного типу, соціально-реабілітаційних центрів, перебувають у школах соціальної реабілітації. З попереднього досвіду роботи зазначу, що така

категорія дітей досить дезорганізовані. Тут має бути особлива підтримка усіх членів психолого-педагогічного супроводу.

- Особи, які проживають на тимчасово окупованій території, або у населених пунктах, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження або у населених пунктах, що розташовані на лінії зіткнення; особи, які мають статус внутрішньо переміщених; діти-біженці та діти, які потребують додаткового та тимчасового захисту; особи, які здобувають спеціалізовану освіту та/або можуть прискорено опанувати зміст навчальних предметів одного чи декількох класів, освітніх рівнів; особи, які здобувають(ли) повну загальну середню освіту мовою, що не належить до слов'янської групи мов, або базову чи профільну середню освіту – мовою корінних народів (особи з особливими мовними освітніми потребами) [31, с.4-6]. На нашу думку така категорія дітей є досить складною, більшою мірою психологічно. Тут важливе доброзичливе відношення та почуття впевненості, поваги та довіри, ну і звісно навчання у доступній їм формі. Як і всі попередно перелічені категорії осіб з ООП вони потребують підтримки в міру своїх особливостей.

Перелік категорій осіб з особливими освітніми потребами охоплює чимало категорій які потребують додаткової підтримки під час освітнього процесу, бо кожна дитина в Україні має бути залучена, відповідно до закону України «Про освіту». Всі вище перелічені категорії суспільство має знати задля вчасної та кваліфікованої допомоги дітям та їхнім батькам. Велика частина дітей потребує підтримки тимчасово, а особи з інвалідністю таку потребу мають переважно на постійній основі. Навчання часто їм дається важче ніж одноліткам. Часто вони соромляться перепитати незрозуміле їм, в багатьох занижена самооцінка, дехто має розсіяну увагу, їм вжко спілкуватися з однолітками не тільки через психологічні проблеми, а й фізичні тощо. Але вони передусім діти і мають право на життя та освіту.

Чимало таких дітей мають приховані таланти, що слід розвинути. На нашу думку, дуже добре, що їм можуть допомагати асистенти вчителів. А ще беззаперечний аргумент полягає в тому, що діти і суспільство мають визнати що таке є, навчитись бути корисними, допомагати один одному, при цьому

самовиховуватись. Натомість отримати вищі почуття – гідність, любов і повагу та стати толерантними. Ми зупиняємось на дітях з інвалідністю, для того щоб описати прийоми роботи та методи, що допомагають розвивати математичні здібності, що лежать в основі самообслуговування і соціалізації.

Отож зупинимось на характеристиці порушень у дітей з функціональними обмеженнями та особливості їхнього розвитку, що формують індивідуалізацію та специфікацію організації виховного процесу:

- Діти з проблемами опорно-рухового апарату. Для них характерна зосередженість на своїй хворобі; є проблеми в спілкуванні; звичка до опіки дорослих, несамостійність. [31, с.4-6]. Крім того, часто спостерігається загальна недорозвиненість, порушення мовлення, психіки, проблеми в самообслуговуванні. Саме тому, поряд з лікувальними заходами, важливим є психолого-педагогічний супровід такої дитини та сприяння її соціальній адаптації. [14, с.7-12]. З власих спостережень хочемо додати, що діти з ДЦП нелегко йдуть на контакт. Для налагодження комунікації їм потрібно впевнитись що людина хоче дійсно допомогти, а не жаліє їх. Також при розмові чи поясненні навчального матеріалу їм важливо бачити губи співрозмовника – для кращого запам'ятовування та формування правильної вимови, адже як правило такі діти мають проблеми з вимовою ряду звуків.
- Діти із затримкою психічного розвитку (ЗПР), діти з розумовою відсталістю або вадами інтелектуального розвитку [5, с.158-171]. Характеристикою цієї групи дітей є зміни в структурі психічної діяльності та самої особистості. Такі зміни можуть бути тимчасовими (прояв надмірної стомлюваності, підвищеного емоційного збудження, прискореного чи, навпаки, уповільненого процесу мислення) або стійкими (зміни інтелекту, темпераменту, характеру). Також можна відзначити, що в розумово відсталих дітей психічні розлади часто є наслідком низького інтелектуального рівня. При глибоких, важких формах розумової відсталості зобмеженим розвитком мовлення можливі прояви таких симптомів, як маячня, галюцинації, нав'язливість, жах [14, с 74-89]. Та з практичного досвіду додамо: коли з такими дітьми посилено займатися, то

елементарних речей з загальноосвітньої програми їх можна навчити і вони можуть матеріал відтворювати.

- Діти з проблемами розвитку слуху та розвитку мови [7, с. 41-46]. Наявність у дитини будь-яких слухових порушень призводить до порушення міжособистісних взаємин, утруднює загальний та особистісний розвиток дитини, що призводить до швидкої стомлюваності. У той же час різноманітні порушення мовлення можуть аналогічно впливати на процес спілкування [14, с. 65-67]. З власної практики хочемо додати, що в дитячому колективі діти з порушенням мовлення/слуху швидше виправляють мовлення. Цьому сприяє атмосфера дитячого суперництва та з'являється мотивація до правильного спілкування.
- Діти з проблемами розвитку зору(сліпі, слабозорі). Також характеризуються порушенням міжособистісних стосунків через відсутність можливості візуально сприймати цей світ – бачити його, описувати. Таким дітям залишається лише відчувати його на слух, дотик, смак чи завдяки ароматам, що їх оточують [14, с. 80-83]. В дитячому колективі діти часто можуть краще й доступніше пояснити і описати між собою як виглядають ті чи інші речі, ніж дорослі. Діти навчаючись можуть навчати інших дітей, маючи хорошого координатора дій – вчителя та асистента вчителя. А це і є одним із принципів Нової української школи.
- Діти з порушеннями в емоційно-вольовій сфері – найчастіше мають порушення, пов'язані з дисгармонійним психічним розвитком. Причинами виникнення порушень у емоційно-вольовій сфері можуть бути генетичні чи спадкові фактори, дія зовнішніх ушкоджуючих факторів (пологові травми, тяжкі інфекційні захворювання) або тривалий несприятливий соціальний вплив. Наслідком таких порушень є підвищена збудливість, лабільність, інертність, в'язкість афекту й переважаючої негативної зміни [14, с. 87-91]. Маємо нагоду рік спостерігати і будучи на заміні працювати з такою дитиною, що навчалась із моїм сином в школі, де ми працюю. Можемо сказати що для такої категорії особливо важлива атмосфера доброзичливості та гармонії. Важливо не пересиченість завданнями і вони мають розпочинатись із вже знайомого, для створення ситуації успіху. Саме вона підкріплює навчальний процес, а для них особливо.

- Діти з комплексним порушенням психофізичного розвитку (сліпо-глухуваті, дитячий церебральний параліч (ДЦП) з розумовою відсталістю тощо), що впливає на всі аспекти життя та має більш глибокий рівень впливу не лише на ставлення до оточуючого світу, а й на ставлення світу до дитини з функціональними обмеженнями [43, с.56]. На наш погляд з ними працювати найважче. Але головне вчасно, як і з іншими дітьми, розпочати навчально-виховну роботу. Адже в кожен сензитивний період дитина має запам'ятати та виконувати певні дії. Тут опора на компенсуючі аналізатори дитини та фахову допомогу.

Отже, ставлення до дітей з особливими потребами, рівень толерантності й гуманності тим відображенням, завдяки якому перевіряється ступінь відношення суспільства, а отже, його ширості, демократичності; це відображення, в якому ми можемо бачити самі себе, приховані проблемні крапки нашого суспільного організму, що їх не видно неозброєним оком. Толерантність – не просто слово, а суспільна вихованість, яка має існувати в серці, а не на папері. Це основний принцип відкритого суспільства, готового до позитивних змін, порушення стереотипів та головне готового допомагати. Отож, відношення до дітей, особливо з ООП, дає змогу нам побачити дійсні пріоритети та цінності суспільства, а також перспективи та можливі напрямки його розвитку в майбутньому. Українське суспільство зробило великий крок уперед відкривши інклюзивні класи, а дітям з особливими освітніми потребами надію на освіту і професію в майбутньому.

1.2. Особливості організації роботи з дітьми з порушеннями опорно-рухового апарату в інклюзивному класі

Робота з дітьми з особливими освітніми потребами в сучасних умовах перебудови системи освіти є досить складною [41, с.150-154]. Питання підвищення якості освітніх послуг та ефективності інклюзивної школи має багатогранну структуру проявів та досліджень, оскільки ми маємо торкатися питань універсального дизайну та доступності, матеріально-технічного оснащення, підготовки соціальної платформи громадянського суспільства, підготовки спеціалістів педагогічної сфери, які будуть готові до викликів НУШ та інклюзивної школи. Але окрім цих важливих питань, виникає ряд дотичних та важливих

організаційних моментів, що стосуються власне процесу навчання та виховання гармонійно розвиненої особистості дитини [45, с154-158]. Саме з такими питаннями інклюзивного середовища зіткнулися ми також.

Асистент вчителя стикається із першочерговим завданням розбудови інклюзивного освітнього простору [1, с.76–79]. На наш погляд це має базуватися на знаннях та розумінні нормативно-правової бази забезпечення супроводу дітей з інвалідністю, посадових інструкцій асистента вчителя та співпраці з командою супроводу такої дитини. А ефективність психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами залежить, зокрема, від сформованої готовності психологів, інших фахівців до його забезпечення. Інноваційні підходи, нові технології, дієві методики й психологічні прийоми такого супроводу мають стати органічною складовою формування знань, умінь та навичок [16,с 81-85].

Наш досвід роботи з дитиною з порушеннями опорно-рухового апарату показує необхідність дотримання «особливого» алгоритму роботи з дитиною з особливими освітніми потребами та складання індивідуального плану розвитку (ІПР) дитини, що затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 р. № 588 [30. С. 2-5]. ІПР заповнює команда психолого-педагогічного супроводу, в нашому випадку це: директор школи, практичний психолог, заступник директора школи, вчитель-логопед, вчитель-дефектолог, інструктор з лікувальної фізичної культури, соціальний педагог, класовод, асистент вчителя та мати дитини з порушеннями опорно-рухового апарату. Даний документ затверджує директор школи, погоджує заступник директора та підписують члени групи з розроблення індивідуальної програми розвитку. Окремо ІПР узгоджують з батьками або законними представниками дитини, або з учнем, коли йому виповнилося 16 і більше років.

На основі такої співпраці в нашому колективі було обрано наступний алгоритм роботи з дитиною з особливими освітніми потребами:

1. Знайомство з дитиною, її батьками та заповнення документів.
2. Визначення актуального рівня розвитку дитини.
3. Визначення зони найближчого розвитку дитини.
4. Визначення провідної сигнальної системи (реакції на наступні види роботи):

- візуальна демонстрація (картинки, тексти, таблиці) тощо;
- сприйняття на розповіді вчителя, читання тексту, слухання музики);
- тактильне сприйняття (участь у дослідах і вправах, де можна провести максимум дій з предметами та маніпуляції: потримати в руках, порухати);
- почуття (емоційне забарвлення навчального матеріалу за допомогою мовлення та жестів).

5. Визначення критеріїв оцінювання успішності дитини, згідно наказу МОН України від 20.08.2018р. № 924 [24, с. 1-4]. Так як це перший клас дитина оцінювалась вербально. В жовтні та травні батькам було видано свідоцтво досягнень учениці.

6. Розроблення індивідуальної програми розвитку, згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 р. № 588 Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» та «Додатку до Порядку» [30.с.2-5]. Цим займалась команда супроводу з асистентом вчителя. Члени команди подали відповідні свої висовки та пропозиції, а асистент вчителя їх систематизувала.

7. Корегування індивідуальної програми розвитку з урахуванням змін, що відбулися з дитиною за певний звітний період [22, с. 2-6].

Але робота асистента вчителя та вчителя на шостому та сьомому етапах не завершується, а лише розпочинається, оскільки від їх співпраці безпосередньо залежатиме успішність учня, як емоційна так і навчальна. Зокрема, у власній практиці, ми з вчителем користуємось такими основними шляхами підвищення якості навчання учнів з особливими освітніми потребами:

- створення психологічної установки на навчання та виконання практичних дій, які відповідають вимогам програми та індивідуальним можливостям дитини [22, с.3,6]. Психологічною установкою у нас займався психолог спільно з вчителями предметниками та асистентом вчителя. Тривалість занять відбувались відповідно до фізичних можливостей учениці (скільки вона могла посидіти). Спершу вони тривали 15-20хв, а через тиждень дитина виявила бажання і продемонструвала спроможність займатися весь урок. Асистент з вчителем додали до плану уроку ще одну спеціальну руханку для розвантаження спини учнів.

- навчання нормативно затвердженим прийомам навчальної та практичної діяльності, застосування у роботі ефективної технології [22,с. 1-2]. Класний керівник використовує прийом «навчаючись навчаю», «експеримент», «робота в групах».

- забезпечення достатнього рівня технічного та матеріального облаштування навчального процесу учнів [22,с. 3].

Так, спеціалісти комунальної установа Інклюзивно-ресурсний центр Липовецької районної ради Вінницької області в рамках навчально-методичної підтримки надали висновок (Додаток В) про необхідність в перші два роки навчання приділити основну увагу правильності виконання дитиною прийомів навчання. Зокрема, питанням розвитку мілкої моторики кисті руки та способу тримання ручки дитиною. В силу особливих освітніх потреб та фізичних можливостей дитини, було прийнято рішення про те, що перевчати на «правильне» тримання ручки чи олівця немає потреби, оскільки це створюватиме додаткове фізичне навантаження на кисть руки дитини з порушеннями опорно-рухового апарату та створить додаткові перешкоди у процесі навчання.

Окремо варто зазначити, що досягнення гармонійного розвитку дитини з порушеннями опорно-рухового апарату можливе лише за успішного розв'язання наступних завдань: створення комфортних умов для успішного навчання дитини; максимальне розкриття потенціалу її особистості; створення умов для успішної соціалізації дитини. [27,с.11-12]. Саме тому, за результатами координативної зустрічі ми дійшли висновку, що найважливішою передумовою успішного розвитку дитини є створення сприятливих та комфортних умов у шкільному середовищі. Оскільки робота асистента вчителя базується на створенні умов для успішного входження дитини з особливими освітніми потребами в загальношкільне середовище, тому наша роль є посередництво між дитиною з порушеннями опорно-рухового апарату та іншими дітьми в класі, а також іншими учасниками освітнього процесу. Ключовими, на нашу думку, для забезпечення сприятливих умов є:

- розуміння та прийняття особливостей дитини – тут важливо сприймати дитину якою вона є, не намагатись її підлаштувати під себе [36,с.13-17]. Наприклад дитина з якою ми працюємо дуже емоційна. Це ми з колегою сприймаємо

позитивно – переключаємо увагу на тему уроку, а на перерві самі ініціюємо продовження розмови в спокійному темпі. Так є і вона знає, що її вислухають, тому це не заважає нам навчатись і розвиватись. На уроках ми намагаємось усіма засобами утримувати, а за потреби активізовувати увагу. Наприклад для цього на уроках математики ми використовуємо: картки із посильними завданнями, словесні підбадьорювання, математичні розминки, усні рахунки, таблиці, математичні розфарбовки, інсценівки задач, практичні завдання із абаком, рахунок по лінійці, математичне доміно, а найулюбленіша гра – магазин та види роботи з цеглинками LEGO.

- «віра» в можливість дитини- важливий фактор при роботі з будь-якими дітьми [8,с. 71-78]. Лише терпляче ставлення, копітка робота дорослого, підбадьорення у разі невдач, заохочення за найменший успіх, ненастирлива допомога і необхідна корекція допоможуть домогтися справжнього успіху [17,с.39-52]. Наприклад наша учениця комплексувала щодо свого почерку(у дитини уражені руки), ми її переконали що з часом все буде гаразд. Показали спеціальні вправи для розвитку дрібної моторики рук, додали масаж і через два тижні такої співпраці ми помітили перші успіхи. На кінець навчального року вона стала писати не гірше від однокласників.

- всебічна підтримка та стимулювання проявів самостійної діяльності дитини [15, с.37-54]. Діти взагалі люблять бути самостійними, а коли це підкріплено похвалою і підтримкою дорослих, то вони почуваються впевненіше і працюють натхненніше. З класоводом ми помітили, що наша дівчинка полюбить короткі віршики, а іноді і сама римує, а умову задачі переказати важко. Тоді ми підготували добірку віршованих задач – дитина стала запам'ятовувати умову і розв'язувати задачі.

- налаштування на те, що досягти успіху можна не одразу [27, с.39-40]. Тут варто дітям наводити приклади з власного досвіду, а ще що і дорослі можуть схибити. Але головне потрібно навчитись визнавати свої помилки і вчасно їх виправляти [26,с.112-124]. Саме так ми і організували навчально-виховний процес, використовуючи багато ситуацій з власного досвіду та демонструючи шляхи розв'язання проблем.

- терпіння, повага та доброзичливість, щирий інтерес до особистості дитини [27,с.44-45]. На мій погляд це запорука успіху роботи вчителя, асистента і вихователя. Тут важливо дітей не жаліти, а щиро прагнути зрозуміти, вислухати, допомогти і вміти співпереживати їх успіхи та невдачі.

Окрім того, перераховані вище завдання у нашому класі було вирішено наступним чином:

- організація й адаптація простору: було змінено дизайн порогу в класі (Додаток Г); додано двомісну парту – для того, щоб асистент міг перебувати з дитиною не заважаючи вчителю при поясненні навчального матеріалу, оскільки це створювало передумови для дезорієнтації дітей при розподілі уваги, коли у класі стоять дві дорослі людини (Додаток Д); організували робоче місце (переобладнано учнівський стілець – додано поручні (Додаток Д), пізніше змінено на одномісну(Додаток Е), а на парті створено зону «Доброти» де учні залишають листівки, свої фото на різну тематику, малюнки, побажання тощо; місця відпочинку та інших місць, де буває дитина (зробили ширші проходи між партами, щоб дитина могла проїхати на колясці до інших освітніх зон у класі (Додаток Ж);

- розуміння асистентом вчителя і вчителем зон найближчого розвитку дитини з особливими освітніми потребами, опора на її внутрішні, приховані ресурси [27, с.103-119]. (Оскільки дитина зорієнтована на гуманітарні науки і полюбляє вірші, музику, має музичний слух, то ми організовуємо фізкульт-хвилинки з музичним супроводом; використовуємо віршовані завдання; «дозуємо» навантаження (робимо перерви для зорового відпочинку, пальчикову гімнастику, за руки проходимося по приміщенні школи тощо); здійснюємо адаптацію навчального матеріалу, посібників (оскільки дитина інтелектуально збережена, то ми не адаптуємо посібники, а лише картки та завдання; використовуємо метод письма за шаблоном – асистент пише простим олівцем кілька символів, елементи букв чи цифр, а дитина їх наводить Тоді вона пише сама від 2 до 7 знаків, асистент аналізує написане, якщо відповідає нормам – продовжують писати далі, якщо ні – знову працюють за шаблоном або методом «рука в руці»).

- для психологічно-комфортного перебування учениці у школі в закладі проводились «дні доброти», тоді учні могли з нею поспілкуватись, погратись;

класоводи проводили виховні години спрямовані на роз'яснення того чому дівчинка не може самотійно рухатись. Про результати проробленої роботи свідчать результати анкетування проведеного мною у 3-4класах нашого закладу, під час проходження практики (Додаток 3, 3.1,3.2). Із 120 опитаних учнів 3-4класів 95%- набрали від 10 до 15 балів (діти, доброзичливі, відкриті до спілкування з іншими. Можуть бути гарними товаришами і розуміти інших) і лише 5%- набрали від 5 до 9 балів (діти виявили що вони досить доброзичливі, вміють прислухатись та співчувати. Їм потрібно розвивати свої добрі чесноти та вміння дружити). Отже, результати свідчать про доброзичливе ставлення до дитини з ДЦП та здорову психологічну атмосферу, в якій можливе психологічно-комфортне перебування та навчання, соціалізація та створення комфортного інклюзивного освітнього середовища.

На нашу думку, завдання роботи асистента вчителя зумовлені можливостями й особистими якостями дитини й у кожному конкретному випадку умови та методи, необхідні для успішного навчання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату будуть різними тому, що кожна дитина є унікальною. [41, с.150-154].

Тому робота асистента вчителя полягає у пошуку ефективних шляхів взаємодії з індивідуальністю учня та налагодження тісної співпраці з іншими учасниками освітнього процесу для успішної самореалізації такої дитини у навчанні. Великою умовою досягнення поставлених цілей у навчанні є професійна підготовка вчителя та асистента вчителя до роботи у інклюзивному класі [47, с. 105 с.]. На мій погляд це питання є дуже актуальним тому, що інклюзивна система освіти тільки ще формується і сягає початкового етапу становлення. Вчителі мають розуміти усі аспекти роботи в таких класах та бути компетентними. Навіть у питаннях особливостей розвитку по нозологіях, особливо тих дітей що в них навчаються. Адже ошкільний і молодший шкільний вік дитини характеризується тим, що її психічні функції перебувають у процесі формування і сталості, особливо це стосується дітей з церебральним паралічем. Різним формам цього захворювання властиве різне ураження окремих аналізаторів та їх взаємодії, що спричинює змінність особливостей психічного розвитку.

Порушення та міра їх тяжкості залежить від глибини та місць уражень головного мозку. Все це зумовлює повільніший темп дозрівання мозкових структур.

Великий вплив має і обмеження обсягу знань та уявлень про навколишній світ, недостатність практичної діяльності, комунікації в суспільстві.

Всі ці фактори в сукупності зумовлюють невідповідність вікового розвитку хворих дітей, порівняно з здоровими однолітками, що характеризують психофізіологічну готовність дошкільників до навчального процесу, а школярів в школі [4, с.82-97].

Визначення «Церебральний параліч» – стан, спричинений ушкодженням ділянок мозку, які контролюють здатність використовувати м'язи тіла, внаслідок шкідливого впливу на мозок (нестача кисню, ушкодження тканин головного мозку, інфекції, крововиливи, хімічні та метаболічні порушення). Такі ушкодження трапляються до пологів, під час пологів, одразу після пологів. ДЦП за часом виникнення поділяють на вроджений, припологовий та післяпологовий.

Причинами вродженого церебрального паралічу можуть бути інфекції, інтоксикації, травми, перенесені вагітною, особливо в перші 3–4 місяці. Припологові та післяпологові паралічі пов'язані з травматичними ураженнями головного мозку плоду та народженої дитини, порушенням мозкового кровообігу в результаті асфіксії тощо [5, с.120-125]. За словами мами нашої учениці дитина народилась семимісячною і лікарі вважають що параліч припологовий – внаслідок нестачі кисню.

Церебральний параліч, який класифікують за типами м'язових розладів, може бути слабким, середнім та сильним. Слабкий – дитина незграбна; середній – шкутильгає (дитині можуть знадобитися спеціальні пристрої для пересування або милиці); сильний – може позначитися на загальному фізичному стані дитини. Дитина, яка страждає на середній або сильний церебральний параліч, може потребувати пересувного крісла або спеціального обладнання [49, с.1]. Наша учениця страждає на середній тип. Вона пересувається на візку, але за допомоги дорослих. Крокує також за підтримки інших осіб. Не їсть самостійно рідку їжу.

Інколи, діти, які страждають на церебральний параліч, можуть мати проблеми у навчанні, порушення слуху та зору (сенсорні порушення), або порушення

розумового розвитку. Звичайно, чим значніші ушкодження мозку, тим сильніші прояви церебрального паралічу. Церебральний параліч спричинює порушення рухової сфери. Передбачено, що дітям із церебральним паралічем мають завчасно надаватися спеціальна освіта та супутні послуги.

Існують три основні типи церебрального паралічу:

Спастичний – коли тонус м'язів підвищений. Рухи незграбні, особливо ніг, рук та /або спини. Діти, які страждають на цю форму церебрального паралічу, переставляють ноги незграбно, під час ходьби вони вивертають ступні, або шкутильгають. Це найпоширеніша форма.

Атетоїдний (дискінетичний) – може бути уражена вся рухова сфера. Зазвичай, за такої форми церебрального паралічу спостерігаються повільні, погано контрольовані рухи тіла, низький м'язовий тонус. Все це ускладнює можливості людини сидіти прямо і ходити.

Змішаний – комбінація двох вищеописаних симптомів. Дитини, яка страждає на змішану форму церебрального паралічу, має одночасно підвищений та знижений тонус м'язів. Одні м'язи дуже напружені, а інші – дуже розслаблені, це спричинює незграбні, мимовільні рухи [13,с.6-7,22]. Дитина яка навчається в нашому класі страждає на спастичний тип. Спазми трапляються з різною силою і частотою безсистематично. Це звісно впливає на сприймання навчального матеріалу та навчанні в цілому. Адже дитина при цьому втрачає увагу, в неї виникають довільні рухи – почерк при цьому погіршується і мовлення тяж, з'являється страх.

Для детального опису видів церебрального паралічу використовують наступні поняття:

- Диплегія – означає, що уражені лише ноги.
- Геміплегія – означає, що уражена лише одна половина тіла (наприклад, права рука і права нога).
- Квадріплегія – означає, що уражені обидві руки та ноги, іноді лицеві м'язи та корпус [13,с.19-20].

Всі ці терміни важливо знати або ознайомитися перед початком роботи з такою категорією дітей для того щоб кваліфіковано надавати освітні послуги, знайти підходи до дитини та її проблем, знати можливі труднощі й шукати шляхи їх

вирішення. Наприклад в нашому випадку мама приховала від нас той факт що тип спастичний, натомість було повідомлено що змішаний. Перший день ми думали, що воду і речі було спеціально розлито щоб скоріш піти додому. Але перепитавши й навівши аргументи отримали відповідь до якої і схилились. Далі підбирали посильні завдання, але не забували і про розвивальні вправи для рук, дихальну гімнастику. Все в комплексі дало результат – через три місяці дитина стала розфарбовувати, штрихувати, малювати пензликом по контуру, будувати відрізок, говорити не запинаючись.

На нашу думку, асистента – практика, вчителі і люди що займаються з такими дітками мають чітко знати діагноз та потенційні можливості.

Нині за законодавством у висновках інклюзивно-ресурсних центрів діагноз не прописують, але пишуть рекомендації фахівцям в загальному. Звідти можна почерпнути набагато менше інформації та губитися в здогадках яка вправа буде кориснішою для розвитку і яку першочергово дати. Якщо є порушення зору, то на скільки воно глибоке. Чи треба збільшений текст або як дитина сприймає зображення – в кольорі чи розмите, хвилеподібне, не прямі кути, скоротити текст щоб було менше навантаження на очі, збільшити частоту переключень уаги і т. д. Змінювати діяльність дитини в нашому випадку потрібно часто, розробляти картки – для помірного навантаження, враховуючи кінестетик чи візуал. Наприклад при поясненні поняття пряма, відрізок, квадрат та куб ми використовували прийом «закритих очей». Діти на дотик сприймали й описували відчуття, а потім вже дивились і відшукували ці предмети чи будували окремі – це вправа для розвитку стереогнозу (сприймання предметів на дотик). Працювали ми і над сенсорним розвитком – корекція просторових уявлень.

Аналізуючи провідні джерела факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв ім.В.Волошиної та шукаючи нові підходи у роботі з ученицею ми спинилась на завданнях з арт-терапії. Це методи та форми роботи, що сприяють формуванню особистості такої дитини розроблені на основі використання засобів арт-терапії в процесі забезпечення наскрізного арт-терапевтичного супроводу [20,с.124-156.]. Найцікавішим видом роботи для учениці стали саме такі заняття.

Батькам важко уявити майбутнє своєї дитини [30,с. 47-56]. Так, звісно, кваліфікована терапія та догляд можуть допомогти, але найважливішим, на нашу думку, за лікування є любов і підтримка дитини батьками, рідними та друзями. Завдяки правильній комбінації підтримки, використання обладнання, додаткового часу та пристосування, всі діти, які страждають на церебральний параліч, можуть бути успішними учнями та мати повноцінне життя. На додаток до терапевтичних послуг та спеціального обладнання дітям, які страждають на церебральний параліч, може знадобитися допоміжна техніка. Зокрема: комунікаційні пристрої (від найпростіших до найскладніших). Комунікаційні дошки, наприклад, з малюнками, символами, буквами або словами [39, с.37-41]. В своїй практиці ми використовували електронну абетку. А на математиці відео ресурси мультимедійної навчально-освітньої системи «KMMEDIA ED PROFI» 1 клас [55, с.2]. Найактуальніші нам були відео задачі та завдання для усного рахунку.

Існують і складніші комунікаційні пристрої, де використовують голосові синтезатори, які допомагають дитині «розмовляти». Комп'ютерні технології (від електронних іграшок зі спеціальними кнопками до складних комп'ютерних програм, які працюють від простих адаптованих кнопок) .

Рекомендації щодо організації навчання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату:

- Дізнайтеся більше про церебральний параліч, про організації, які надають допомогу та джерела, з яких ви можете отримати корисну інформацію [49, с.2].•З власного досвіду асистента вчителя (працюю в «Опорний заклад Липовецька загальноосвітня школа І-ІІІ ст. № 2 Липовецької районної ради Вінницької області»): є маса посібників для вчителів та батьків, де описано хворобу; у інтернеті теж чимало інформації.

- Інколи вигляд учня з церебральним паралічем справляє враження, що він не зможе навчатися як інші. Зосередьте увагу на конкретній дитині і дізнайтеся безпосередньо про її особисті потреби і здібності [49, с.3]. Моє перше враження було саме таким, але через перших десять хвилин спілкування стало зрозуміло очевидне – ми помилилась. Перш за все треба підняти самооцінку дитини,

налаштувати на позитив і вірити у її успіх. А також подолати страх перед невідомим.

- Проконсультуйтеся з іншими вчителями, які у попередні роки навчали дитину, стосовно організації навчального середовища для саме цього учня. Батьки найкраще знають потреби своєї дитини. Вони можуть чимало розповісти про особливі потреби та можливості учня. Залучивши у свою команду фізіотерапевта, логопеда та інших спеціалістів, ви зможете використати найкращі підходи для конкретного учня, з огляду на його індивідуальні та фізичних можливості [39, с.50-53]. В нас дитина прийшла в перший клас і в садочок не ходила. Нашим джерелом була мама. Ми залучили в команду супроводу інструктора з лікувальної фізкультури, що практично від народження її знала і логопеда з психологом, потім долучили й дефектолога. Наші спільні спостереження ми обговорювали на міні-нарадах і шукали шляхи підтримки дитини і мами.

- Шлях учня до його робочого місця має бути безперешкодним (зручне відкривання дверей, достатньо широкі проходи між партами тощо). Продумайте, яким чином він діставатиметься класу, пересуватиметься у межах школи, користуватиметься туалетом тощо. Ймовірно у закладі доведеться зробити певні архітектурні зміни (пандус, спеціальні поручні, пристосування у туалеті тощо) [39, с.50-53]. Наприклад в нашій школі було змінено деякі архітектурні конструкції, що вище описано.

- Можливо знадобиться, щоб хтось з персоналу чи учнів завжди був готовий допомогти учневі з церебральним паралічем (потримати двері доки заїде візок, під час подолання сходів чи порогів тощо). Такі помічники мають бути проінструктованими спеціалістом (ортопедом, фізіотерапевтом, інструктором з лікувальної фізкультури) [27, с.92-95]. В нас допомагає асистент вчителя, технічний персонал, чергові вчителі, іноді учні. Але ми не створюємо ситуації гіперопіки.

- Навчіться використовувати допоміжні технології. Знайдіть експертів у школі та поза її межами, які б допомогли вам. Допоміжні технології можуть зробити вашого учня незалежним (спеціальні пристрої для письма, додаткове устаткування для комп'ютера тощо) [27, с.96]. Ми використовували електронну абетку і ноутбук.

Тексти спершу скорочували і збільшували розмір шрифту. Потім мама змінила дитині окуляри і все стало краще.

- З допомогою фахівців чи батьків облаштуйте робоче місце учня із урахуванням його фізичного стану та особливостей розвитку навчальних навичок (для утримання постави у зручному положенні, для обмеження мимовільних рухів, полегшення письма, читання) [27, с.102]. Ми спільно із батьками приймали рішення щодо облаштування робочого місця. Так було виготовлено спеціальний стілець з поручнями, замовлено візок із столиком (Додаток).

- Проконсультуйтеся з фізіотерапевтом стосовно режиму навантаження учня, необхідних перерв і вправ. Нагадуйте про це учневі та стежте, щоб він не перевтомлювався [27, с.56]. Ми консультувались із інструктором з лікувальної фізкультури. Було рекомендовано навчально-виховний процес чередувати із гімнастикою для очей, рук, робити недовготривалі крокування по коридору, вправи для постави.

- Іноді у дітей з церебральним паралічем може спостерігатися зниження слуху на високочастотні тони, водночас, зберігається на низькі. Намагайтеся говорити на нижчих тонах, переконайтеся, що учень добре чує звуки т, к, с, п, є, ф, ш [27, с.209-227].

- Знизьте вимоги до письмових робіт учня. Можливо йому буде зручно використовувати спеціальні пристосування, комп'ютер чи інші технічні засоби [13, с.35].

- Стежте, щоб все необхідне було у межах досяжності учня. Не обтяжуйте його надмірним піклуванням. Допомагайте, коли знаєте, що він не може щось виконати, або коли він звернеться по допомогу [13, с.31]. Перший місяць дівчинка намагалась створювати якомога більше ситуацій щоб ми була поруч. Але ми дала їй час для розуміння і впевненості –коли буде потрібно ми прийду на допомогу. Через місяць навчання вона самостійно складала пенал, папку; на фізкультхвилинках перестала хапатись за одяг інших; стала самостійно знаходитись в колі на учнівському стільці...

- Учневі необхідно більше часу для виконання завдання. Адаптуйте вправи відповідним чином, розробіть завдання у вигляді тестів тощо [12, с.1-2]. Ми на

багатьох предметах використовуємо картки, навіть даєм експериментально для всього класу. Наприклад задачу даєм з коротким записом, а в завданні просимо написати дію і відповідь або перевірити розв'язані приклади чи задачі.

Працюючи з дітьми, необхідно враховувати такі моменти:

- Діти з церебральними паралічами стійко психічно виснажені, нездатні до тривалого інтелектуального напруження [52, с.2]. З практики підтверджую після 10-15хв потрібна зміна діяльності .

- Для них характерні розлади емоційно-вольової сфери, що найчастіше проявляється в плаксивості, дратівливості, вередливості [52, с.2]. Наша учениця дуже плаксива з частою зміною настрою.

- Їм часто властива невпевненість у собі, часто проявляється наївність суджень, сором'язливість, боязкість. Це поєднується з підвищеною чутливістю, вразливістю, замкненістю [13,с.16-19]. Учениця з якою ми працюємо дуже боїться висоти, навіть коли сидить, часто висловлюється що падає. Свої інтереси самостійно відстояти не може.

- Відставання в розвитку мовлення призводять до обмеження обсягу знань та уявлень про навколишній світ, ускладнює спілкування дітей [52,с. 3]. У структурі дефекту в дітей з церебральним паралічем частота порушення мовлення становить 80% [5, с.164]. В нас учениця спілкується простими реченнями. Робить довгі паузи. Має обмеження уявлень про навколишню дійсність. З дітьми спілкується недового і на одноманітні теми.

- Найбільш характерною ознакою особистості дитини є своєрідний психічний інфантилізм, що проявляється в егоцентризмі, лабільності, підвищеній сугестивності й залежності від оточення [52, с.1]. Підопічна дуже любить бути в центрі уваги, при цьому дуже сміється і аплодує.

- У дітей із церебральними паралічами можуть відзначатися патологічні риси характеру: істероїдні, тривожно-недовірливі, невротичні;

- Для більшості дітей із церебральними паралічами характерна пасивність, млявість, нерішучість, швидка зміна настрою. Вони бояться висоти, темряви, самотності. У школі такі діти проявляють тривожність, страх перед усною відповіддю, нерідко в них виникає заїкуватість [52, с.1]. В нашої учениці

проявляється тривожність і страх перед незнайомими людьми, приміщеннями та новим робочим місцем, усною відповіддю.

Для дітей хворих на ДЦП, характерні розлади зору. Тому рекомендовано корекційні вправи, що дають позитивні результати в роботі з такими учнями:

1. Заплющувати й розплющувати очі (до речі, заплющити очі виявилось дуже складним завданням – дитина закриває очі руками або відвертається).

2. Не змінюючи положення голови, подивитися на стелю, ліворуч, праворуч, на підлогу. Спершу було важко, бо не були сформовані просторові відношення, але спільними тренерівками і поясненнями все вдалось.

3. Не змінюючи положення голови, описати в повітрі коло, трикутник, квадрат, цифру 8. Виконуючи таку вправу дитина часто крутить головою.

4. Подивитися на ліве, праве плече. Часто плутає ліво-право.

5. Заплющувати очі по черзі: спочатку – ліве, потім – праве око [52,с.4].

Усі ці корекційні вправи ми взяли із інтернет сайту і використовували для усього класу. Вони мають важливе значення для учнів, навіть здорових. Актуальні під час вивчення математики: просторові відношення, геометричні фігури.

Особливості організації роботи з дітьми з порушеннями опорно-рухового апарату в інклюзивному класі повністю залежить від діагнозу та тяжкості перебігання хвороби дитини, умов та матеріально-технічного забезпечення, співпраці усіх членів команди супроводу, а особливо батьків, класовода та асистента вчителя. Важливо щоб навчання супроводжувалось із вчасними кваліфікованими корекційно-розвитковими заняттями та підкріплювались підтримкою з боку батьків в дома. Запорукою успіху є підтримка та розуміння потреб дитини, а не гіперопіка.

1.3. Основні аспекти формування елементарних математичних умінь в початковій школі відповідно Державного стандарту до 2016 року

Математичний курс у початковій школі є однією з основних складових частин навчання і виховання школярів початкових класів та основою для подальшого вивчення математики, адже Початковий курс математики є частиною курсу математики середньої школи.

Відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти №462 від 20 квітня 2011 року освітня галузь «Математика» формує предметну математичну і

ключові компетентності, необхідні для самореалізації учнів у суспільстві, що дуже швидко розвивається і змінюється [11,с.24-41].

Завдання системи освіти завжди полягало у формуванні в учнів таких знань, норм поведінки, цінностей, які дозволить їм бути успішним в майбутньому, по завершенні навчання у школі. Це питання вирішує ідея компетентнісно-орієнтованої освіти – формування ключових компетентностей громадян засобами освіти.

У тлумачному словнику компетентність визначається як «обізнаність, авторитетність», а компетенція має два значення: 1. Коло питань, явищ, в яких дана особа володіє авторитетністю, пізнанням, досвідом. 2. Коло повноважень, область підлягають чийм – не будь ведення питання, явищ [54, с.1]. Простими словами – здатність до свідомого відтворення отриманої інформації.

У педагогічній літературі ці терміни часто використовуються. Їх застосування цілком виправдане, особливо в зв'язку з необхідністю модернізації змісту освіти.

Згідно І. С. Фішман, «компетентність – результат освіти, що виражається в оволодінні учням певним набором способів діяльності, по відношенню до певного предмета» [42, с.2-3]. Тобто це набуті знання під час певних умов і засобів, які індивід може відтворити в практичних діях.

За І. С. Фішман, «знання – це інформація, придбана людиною. Уміння – підготовленість до практичних і теоретичних дій, виконання точно швидко і свідомо на основі засвоєних знань і життєвого досвіду, які, удосконалюючись і автоматизуючи, перетворюється в навички. Навички – дії, що виконуються автоматично» [42,с.4]. Можна підсумувати: способи запам'ятовування перетворюються в автоматизм і дають точне відтворення дій.

Варто підкреслити, що поділ на компетентності умовний тому, що в одночасно активні кілька складних умінь, відокремити які неможливо.

Компетентність у сфері самостійної пізнавальної діяльності, заснована на засвоєнні способів отримання знань із різних джерел інформації, в тому числі позашкільних. Компетентність у побутовій сфері(включаючи аспекти власного здоров'я, сімейного життя й інші) прямо пов'язана з математичною і математичні знання людина в побуті використовує багато раз на день.

Рефлексивна компетентність – готовність організовувати свою діяльність відповідно до питань що ми роблю?, робив?, коли буду робити?, навіщо ми це роблю (робив, буду робити?), як ми це роблю (робив, буду робити?), що ми отримаю (отримав) в результаті? [46, с.58-64.]. Коли аналізувати, то і тут без математичної компетентності не обійтись. Вона виступає як практичне наповнення й доповнення дій людини.

Технологічна компетентність – здатність і готовність до розуміння інструкції, описи технології, алгоритму діяльності, до чіткого дотримання технології діяльності [11,с.42-45]. Формування даної компетентності можливе лише на основі математичної.

Проектна компетентність – готовність до аналізу ситуації, здатність виділяти проблеми, висувати ідеї, що сприяють вирішенню проблем, ставити цілі і співвідносити їх з бажаннями інших людей, програмувати і планувати свою діяльність, оцінювати результати своєї діяльності.

Комунікативна компетентність – готовність отримувати необхідну інформацію, представляти і культурно відстоювати свою точку зору в живому діалозі, відповідно при цьому, дотримуючись шанобливого ставлення до цінностей (релігійних, етнічних, професійних, особистісних...) інших людей.

Інформаційна компетентність – готовність робити аргументовані висновки, виконувати інформаційний пошук і знаходити інформацію з різних джерел на будь-яких носіях, використовувати інформацію для планування і здійснення своєї діяльності [46, с.54]. Такі вміння мають мати також підґрунття для формування. Вони не можливі без елементарних основ математичної компетентності.

Комунікативна, проектна, інформаційна, соціальна, загальнокультурна, навчально-пізнавальна – також важливі та прямо чи частково формуються на основах математичних знань і вмінь.

Отже, важливу роль у формуванні компетентності учня відіграє набуття ним досвіду задоволення пізнавальних інтересів, проявів емоційно-ціннісних ставлень, творчої активності, спілкування, соціальних орієнтирів. Для досягнення даної мети передбачається формування:

- цілісного сприйняття світу, розуміння ролі математики у пізнанні дійсності; готовності до розпізнавання проблем, які розв'язуються із застосуванням математичних методів, здатності розв'язувати сюжетні задачі, логічно міркувати, обґрунтовувати свої дії та працювати за алгоритмом;
- вміння користуватися математичною термінологією, знаковою і графічною інформацією;
- орієнтуватися на площині і у просторі; застосовувати обчислювальні навички у практичних ситуаціях та розуміти суть процесу вимірювання величин;
- інтересу до вивчення математики, творчого підходу та емоційно-ціннісного ставлення до виконання математичних завдань; уміння навчатися.

Із розвитком суспільства є і потреба у зміні та доповненні компетенцій і підходів до навчання та вироблення нових. Так було прийнято рішення у 2015/2016 навчальному році розвантажити програму для учнів початкової школи та взяти орієнтир на реформи в освіті.

В освітній галузі, після розвантаження програми 2016р. в 1 класі, виділяються такі змістові лінії:

- числа, дії з числами;
- величини;
- математичні вирази, рівності, нерівності;
- сюжетні задачі;
- просторові відношення, геометричні фігури;
- робота з даними – стала реалізовуватися наскрізно у всіх інших змістових лініях [32,с. 25-36].

На нашу думку, виокремлення змістових ліній дало вчителю чіткі орієнтири навчання та виокремлення компетентностей для їх реалізації. Порівняно із НУШ стара програма була більш насичена та для дітей з ООП, а саме ДЦП, була більш важкою. Тобто учням за нею було важче навчатись.

Для формування предметної математичної компетентності вміння служать основою. Тобто, формування початкових математичних умінь і знань, видів діяльності, їх практичне застосування формується саме на досвіді дітей. Який набутий ними у соціумі.

Всі ці моменти важливі для дітей з особливими освітніми потребами, зокрема і з ДЦП, оскільки вони маючи свої фізіологічні особливості, а здебільшого і інтелектуальні порушення, мають багато проблем із сприйманням навчального матеріалу і дійсності в цілому. На той час такі діти здебільшого навчалися у спеціальних закладах і йшли по програмах спец закладів. Тобто після випуску вони не могли вступати до вищих навчальних закладів. Хоч і серед них були інтелектуально збережені. Розвантаження програми дало, хоч і одиницям, можливість перейти до загальноосвітніх шкіл і навчатися там.

Оскільки програму було розвантажено, то кількість годин на вивчення певних тем збільшилась. Було спрощено систему оцінювання і переглянуто критерії. Якщо говорити про перший клас то дуже позитивним є те що вчителю дозволили самостійно обирати порядок вивчення тем. Це важливо впершу чергу для дітей з ДЦП, бо вчитель самостійно може коригувати. Наприклад, першочерговими для вивчення таким дітям варто було б запропонувати просторові відношення – щоб краще орієнтуватися в просторі. Далі величини – щоб мати підґрунття для вивчення задач, мір часу, маси, одиниць виміру.

Отже, при розвантаженні програми вчителі отримали свободу дій та можливість працювати творчо, самостійно приймати рішення щодо послідовності матеріалу, форм проведення уроків та наповнення змісту уроку. Важливо також те, що вчитель зміг самостійно обрати теми на які, саме його учням, потрібно додаткові години.

1.4. Уроки математики в початковій школі нового зразка

(Нова Українська школа, 2018 рік)

Реформування 2018 року початкової школи зумовлено вимогою часу та швидким розвитком науки та суспільства.

Початкова освіта – це перший рівень повної загальної середньої освіти, який відповідає першому рівню Національної рамки кваліфікацій.

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в

демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі [53, с.1]. Тобто школа для дитини має стати другою домівкою і партнером, що врахує всі її індивідуальні особливості і розвине всебічно.

Початкова освіта НУШ має поділ на два цикли – 1-2 класи і 3-4 класи. Типову освітню програму для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти розроблено відповідно до Закону України «Про освіту», Державного стандарту початкової освіти. У програмі визначено вимоги до конкретних очікуваних результатів навчання; коротко вказано відповідний зміст кожного навчального предмета чи інтегрованого курсу [10,с.12-13].

Програми побудовано із врахуванням таких принципів:

- Дитиноцентризму і природо відповідності [10,с.11]. Отож головною в навчально-виховному процесі стає дитина, її здібності, здатність до самонавчання та вміння їх креативно застосувати на практиці.

- Узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання [10,с.15]. Все має бути закономірно: цілі навчання мають відповідати змісту й результатам що очікуються. Працюючи на результат потрібно наповнювати зміст навчання завданнями практичного спрямування.

- Науковості, доступності і практичної спрямованості змісту [10,с.17-18]. Вивчаючи певні теми дитина має здобувати практичні знання та навички, які вона зможе використати в практичних цілях в житті.

- Наступності і перспективності навчання [10,с.12-13]. Між усіма рівнями освіти немає бути прогалін. Наприклад дошкільну освіту цілком має доповнювати початкова і т. д.

- Взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей [10,с.25]. Вивчаючи предмет учні мають паралельно здобувати і ключові компетентності, визначені Державним стандартом.

- Логічної послідовності і достатності засвоєння учнями предметних компетентностей [10,с.24]. Кожен здобувач освіти має оволодіти предметними компетентностями для того щоб стати активним членом суспільства.

- Можливостей реалізації змісту освіти через предмети або інтегровані курси. Реформа передбачає навчання за предметами або такими курсами що об'єднують кілька предметів.

- Творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання та адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей [10,с.26]. Іншими словами вчителю надається свобода творчості, головне щоб виконувалась програма.

На нашу думку, для інклюзивної освіти, найбільш важливим і гуманним є те що запроваджено дитиноцентризм, школам надано автономію вибору – предмети або інтегровані курси, за якими будуть навчатися діти. Вчителі ж отримавши свободу творчості можуть краще реалізувати зміст освіти. Отож вони можуть самостійно орієнтуючись на дітей обирати.

Зміст програми має потенціал для формування у здобувачів таких ключових компетентностей:

1) Вільне володіння державною мовою – кожен громадянин має вільно розмовляти мовою держави в якій живе.

2) Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами. Отож кожен народ має можливість вивчати рідну мову та іноземні мови і вільно на території країни спілкуватися.

3) Математична компетентність, що передбачає виявлення простих математичних залежностей в навколишньому світі, моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини. Тобто учні отримують знання які в повсякденному житті можуть на практиці використати.

4) Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій – дасть широкий спектр знань і вмінь для забезпечення життя розуміння цілісності явищ та процесів.

5) Інноваційність – здатність до креативності, створення нового.

6) Екологічна компетентність – знання про природні екологічні процеси, явища, їх наслідки.

7) Інформаційно-комунікаційна компетентність;

8) Навчання впродовж життя – вміння вчитись самостійно використовуючи усі доступні засоби для навчання.

9) Громадянські та соціальні компетентності – знання, вміння, навички для спільного життя в соціумі.

10) Культурна компетентність – на нашу думку є досить актуальною, оскільки включає знання своєї етнічної культури, історії та культури поведінки.

11) Підприємливість та фінансова грамотність, що передбачають ініціативність, готовність брати відповідальність за власні рішення, вміння організовувати свою діяльність для досягнення цілей, усвідомлення етичних цінностей ефективної співпраці, готовність до втілення в життя ініційованих ідей, прийняття власних рішень [10,с.12]. Саме математичну компетентність ми будемо розглядати в своїй роботі, адже на її основі формуються чимало інших. Зокрема підприємливість та фінансова грамотність – важливі в житті суспільства знання, які використовуються щоденно. Для дітей з порушеннями часто важко ними оволодіти через ряд фізіологічних причин та передусім, через низький рівень соціалізації та обмежене коло спілкування.

Спільними для всіх ключових компетентностей, зокрема і для математичної, є такі вміння:

- Читання з розумінням [10,с.14]. Дітям з порушеннями часто важко дається вимова звуків, а читання в них дового формується. Тому їм, на нашу думку, потрібна адаптація завдань і скорочення умов задач. В цьому нам допомагалиють спеціально підготовлені і адаптовані картки, відео задачі та зошити з друкованою основою.
- Уміння висловлювати власну думку усно і письмово[10,с.10]. В наслідок недостатнього звукосприйяття, звуковимови та сформованості навички читання дітям з порушеннями, а також наші учениці, часто невдається сформулювати свої думки.
- Критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію [10,с.9]. Практика показує, що такі учні не несуть відповідальності за свої дії, їм важко логічно мислити і доводити свою думку.

- Вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами [10,с.10]. Дитині важко даються такі процеси внаслідок незрілості емоційно-вольової сфери. Іноді наша учениця дого вагається перед усною відповіддю.

Кожне з вмінь, залежно від діагнозу, важко сформувати через масу факторів. Наведу приклад із власного практичного досвіду асистента вчителя. Через неправильну звуковимову дитина з ДЦП погано читала, плутала букви, а тому і майже не розуміла прочитане. Проводячи корекційно-розвиткові заняття і використовуючи додаткові засоби навчання – з часом ми помітили прогрес. Успіхи: покращилась вимова – якість читання зростає; дитина стає впевненішою – висловлює свою думку, відповідає, спілкується з іншими; сформувались логічні ланцюжки; проявила таланти. Тобто розвиток пішов в позитивну сторону. Є і мінус – чекає щоб схвалили її дії, самотійно важко концентрує увагу. Щодо дітей з ментальними порушеннями, то тут варто зазначити що процес досягнення успіху значно довший.

Якщо підсумувати, то в дітей з будь-якими порушеннями узагальнювальні та абстрактні терміни засвоюються лише завдяки спеціальному навчанню.

За концепцією Нової Української школи, освітянам надано право вибору Типової освітньої програми. Їм пропонують дві типові освітні програми, кожна з яких розроблена відповідно до нового Закону України "Про освіту" та Державного стандарту початкової освіти. Педагогічна рада закладу самотійно обирає, за якою програ нашу буде проводити навчання, а директор затверджує, але попередньо схвалену педрадою програму. Школи самотійно визначають хід навчального процесу, орієнтуючись на формування ключових та предметних компетентностей учнів після закінчення навчального року [10,с.16]. Розроблені програми мають однакові визначені змістові лінії. Різниця між ними полягає у рівні інтеграції освітніх галузей до навчальних предметів. Ще однією відмінністю програм є очікувані результати навчання. За однією програ нашу їх визначають – на 1-й та 2-й клас, за іншою – після 2-го класу.

Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти:

- Типова освітня програма розроблена під керівництвом О. Я. Савченко.

- Типова освітня програма під керівництвом Р. Б. Шияна.

Будучи асистентом вчителя, ми з колегою працюємо в 1 класі НУШ за Типовою освітньою програмою розробленою під керівництвом О. Я. Савченко.

Відповідно до Державного стандарту 2018 року пункту 13, метою математичної освітньої галузі є формування математичної та інших ключових компетентностей; розвиток мислення, здатності розпізнавати і моделювати процеси та ситуації з повсякденного життя, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, а також здатності робити усвідомлений вибір [50,с.1]. Тобто згідно документа учень має досліджувати ситуації і визначати проблеми, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, моделювати процеси і ситуації, розробляти плани дій для розв'язування різноманітних задач; критично оцінювати дані, сам процес та безпосередньо результат розв'язання навчальних і практичних задач; застосовувати здобутий досвід математичної діяльності для пізнання навколишнього світу.

Математична компетентність передбачає виявлення простих математичних закономірностей в навколишньому світі, моделювання їх в особистому і суспільному житті [40, с.24]. Отже отримані математичні знання, вміння та навички дитина має вміти застосувати практично у своєму житті в суспільстві, тобто має на практиці використати свої знання з математики. Найелементарніші для 1 класу: знайти номер будинку, тролейбуса, вміти користуватися грошима, рахувати предмети, виставити таймер тощо...

Згідно Типової освітньої програми, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко, метою навчання математики є різнобічний розвиток особистості дитини та її світоглядних орієнтацій засобами математичної діяльності. Має відбуватись формування математичної й інших ключових компетентностей, необхідних їй для життя та продовження навчання [40,с.29]. Тобто за концепцією НУШ дитина має стати всебічно розвиненим громадянином своєї держави, а основою є математичні знання, які людина застосовує впродовж усього свого життя, від народження і до старості.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

- Формування в учнів розуміння ролі математики в пізнанні явищ і закономірностей навколишнього світу [40,с.26]. З власного досвіду додам що діти взагалі часто не розуміють для чого потрібно вивчати математику і де ці знання застосовуються. А дітям з порушеннями це дається ще важче. Відбувається це через низький рівень абстрактного мислення, вузьке коло спілкування та малий практичний соціальний досвід, фізіологічні особливості.

- Формування у дітей досвіду використання математичних знань та способів дій для розв'язування навчальних і практичних задач [40,с.28]. Знову ж таки через вузьке коло спілкування, малий практичний соціальний досвід, запізнілий розвиток, погану мотивацію до навчання та соціалізацію – дітям математичні знання даються важко.

- Розвиток математичного мовлення учнів, необхідного для опису математичних фактів, відношень і закономірностей [40,с.30]. Оскільки дітям з порушеннями часто важко чути/бачити, вимовляти звуки, запам'ятовувати та виділяти основне – їм важко пояснювати факти і при цьому логічно думати.

- Формування в учнів здатності міркувати логічно, оцінювати коректність і достатність даних для розв'язування навчальних і практичних задач [40,с.31-32].

Іншими словами це здатність логічно мислити, самостійно шукати оптимальні шляхи вирішення завдань. За рахунок низької працездатності, неправильної вимови та низького рівня самооцінки їм важко приймати рішення і брати відповідальність за свої дії. Як наслідок – процес запам'ятовування гальмується.

Реалізуючи мету і завдання початкового курсу математики навчання здійснюється за такими п'ятьма змістовими лініями. Перша з них – «Числа, дії з числами. Величини». Її вивчення відбувається в початковій школі з питань нумерації цілих чисел у межах мільйона; формування навичок виконання арифметичних дій додавання і віднімання, множення і ділення; ознайомлення на практиці з звичайними дробами; вимірюванням і їх оперуванням [40,с.33]. Дитині з якою ми працюємо при вивченні важко було зрозуміти різницю між поняттями «число» і «цифра», запам'ятати числову послідовність, важко давалось додавання та віднімання. Але посильна допомога і бажання вчитися дало позитивний результат.

Вивчаючи теми з даної змістової лінії 1 класу ми користувалися: лічильним матеріалом, цеглинками лего, набірним полотном з предметними малюнками,

корками з пластикових бутлоок, макетами цифр, математичним віялом, абаком, використовували вірші про вивченні цифри і принципи ейдетики, стрічки і нитки (викладали цифру), писали в повірі та дошках, виліплювали цифри з солоного тіста та пластиліну, рахували на пальцях і лінійках, зафарбовували і домальовували цифри.

Друга змістова лінія «Вирази, рівності, нерівності» спрямована на формування в учнів уявлень про математичні вирази – числові та зі змінною; рівності і рівняння; числові нерівності та нерівності зі змінною; про залежність результату арифметичної дії від зміни одного з її компонентів [40,с.35]. Учениці важко було засвоїти рівності та нерівності. Тут цифри ми переводили в множину предметів, числа розкладали на доданки і далі виконували певні операції. Найкраще дитина сприймала макети грошей (купюри номіналом по 1 та 2 гривні).

Змістова лінія «Геометричні фігури» спрямована на розвиток в учнів просторових уявлень; формування здатності розрізняти геометричні фігури за їх ознаками; формування практичних умінь будувати, креслити, моделювати й конструювати геометричні фігури від руки та за допомогою простих креслярських інструментів. Ця змістова лінія має пропедевтичний характер [40,с.37]. Оскільки просторові уявлення та моторика рук були погано розвинені – було важко. Ми працювали комплексно: пальчикова гімнастика поєднувалась із виготовленням з пластиліну, викладанням з лічильних паличок, стрічок, конструктора, малюванням по піску та долоні геометричних фігур. Вправлялись із лінійкою.

Четверта змістова лінія «Робота з даними» визначає ознайомлення учнів на практичному рівні з найпростішими способами виділення і впорядкування даних за певною ознакою [10,с.26]. При вивченні даного матеріалу потрібно логічно мислити і учениці важко було при роботі з таблицями. Тому окрім додаткових пояснень була потреба у виділенні кольором даних. Також використовували матеріали зошита з друкованою основою (опис у практичній частині).

Остання змістова лінія соотсується математичних задач і досліджень та спрямована на формування в учнів здатності розпізнавати практичні проблеми, що розв'язуються із застосуванням математичних методів, на матеріалі сюжетних, геометричних і практичних задач, а також у процесі виконання найпростіших

навчальних досліджень [40,с.35]. При вивченні задач ми користувалися методом навчаючись навчаюся (сильніші учні розповідали умову задачі, а потім ті яким розповіли). Також використовували картки з скороченим або пропущеним коротким записом, картки на перевірку правильності виконання, інсценізували задачі, використовували задачі із практичного застосування – гра «Магазин», робота в парах, групах. Коли задачі були пов'язані із використанням грошей – учениця демонструвала помітну самостійну активізацію і концентрацію уваги та швидше включалась в роботу.

До програми кожного класу подано орієнтовний перелік додаткових тем для розширеного вивчення курсу. Додаткові теми не є обов'язковими для вивчення. Учитель може обрати окремі теми із пропонованих або дібрати теми самостійно з огляду на методичну доцільність та пізнавальні потреби учнів. Результати вивчення додаткових тем не підлягають оцінюванню [10,с.38]. На нашу думку це є дось актуальним, адже не усі діти можуть однаково засвоїти матеріал, особливо це стосується дітей з особливими освітніми потребами із порушеннями. Для них теми можна розділяти на підтеми, збільшувати час для вивчення.

Досвід математичної діяльності НУШ застосовується у вивченні інших предметів (освітніх галузей) шляхом використання учнями математичних методів чи інших засобів для пізнання дійсності; організації та виконання міжпредметних навчальних проєктів, міні-досліджень тощо. Всі спираються на попередній досвід та проблемне навчання шляхом практичного застосування знань та умінь. Все навчання відбувається у формі гри та практичних занять, обміну досвідом – «навчання у русі». Головною особливістю є те, що учні мають самостійно дійти до висновку чи узагальнення. Найбільше цінуються знання, які дитина може самостійно і практично застосувати в певних життєвих ситуаціях.

Отож, вивчення математики в НУШ тісно пов'язане з вивченням інших освітніх галузей і повністю опирається на практичні завдання пов'язані із життєвими ситуаціями, попереднім досвідом здобувачів освіти, їх вміння аналізувати та працювати в команді.

Розділ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УМІНЬ У ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

2.1. Сучасний стан досліджуваної проблеми

На сьогодні питання організації навчального процесу з питань формування елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю на уроках математики в початковій школі є досить актуальним, тому до пошуку шляхів вирішення цієї проблеми звертаються науковці України та світу. Спираючись на світовий досвід наукові працівники ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського теж вивчають питання інклюзивного навчання що є нині актуальним для України в умовах становлення та розвитку.

Вивчаючи і досліджуючи дану проблему спершу ми проаналізували надбання та досвід викладачів кафедри дошкільного та початкового навчання ВДПУ. В ході дослідження ми ознайомились із працями:

1. Тетяни Михайлівни Кривошеї:

- *Развитие творческих способностей младших школьников в контексте взаимосвязи их умственной и эстетической деятельности (на материалах изучения математики).* У статті розкрито педагогічні умови реалізації взаємозв'язку розумової та естетичної діяльності учнів початкових класів у процесі вивчення математики, визначено шляхи реалізації такого взаємозв'язку (корекція сенсорного досвіду учнів як основа образної трансформації результатів сприймання навколишнього; інтеграція наукового та художнього підходів до освоєння учнями математичного матеріалу; розгортання «естетичного поля» математики як навчальної дисципліни; підготовка дітей до творчої інтерпретації результатів розумової діяльності у процесі вивчення математики);
- *Розкриймо дітям красу математичних міркувань;*
- *Сучасні педагогічні технології та методи здійснення навчально-виховної роботи в закладах дошкільної освіти і впочатковій школі на засадах педагогіки творчості;*
- *Педагогічні умови реалізації взаємозв'язку розумової та естетичної діяльності молодших школярів у процесі вивчення математики.* У статті розкрито

педагогічні умови реалізації взаємозв'язку розумової та естетичної діяльності учнів початкових класів у процесі вивчення математики, визначено шляхи реалізації такого взаємозв'язку (корекція сенсорного досвіду учнів як основа образної трансформації результатів сприймання навколишнього; інтеграція наукового та художнього підходів до освоєння учнями математичного матеріалу; розгортання «естетичного поля» математики як навчальної дисципліни; підготовка дітей до творчої інтерпретації результатів розумової діяльності у процесі вивчення математики);

- *Використання технологій формування елементарних математичних уявлень в контексті особистісно орієнтованого підходу до навчання і виховання дітей дошкільного віку.* Наголошують на тому що є важливим ознайомлення майбутніх вихователів з такими технологіями навчання і виховання дітей дошкільного віку, які б сприяли максимальному врахуванню особливостей кожної дитини, гармонізації індивідуальних відмінностей, активізації особливих, своєрідних, притаманних лише цій дитині ресурсів, які б допомогли їй реалізувати свій природний потенціал. На їх думку, доцільним в цьому аспекті є використання сучасних технологій формування елементарних математичних уявлень:
- *Конструювання з будівельного матеріалу як засіб формування у дітей молодшого дошкільного віку сенсорних еталонів та елементарних математичних уявлень.* В статті наголошується на значенні конструювання для розумового, морального та естетичного розвитку дітей дошкільного віку, визначені етапи, форми та прийоми конструкторської діяльності дітей, розкриті особливості конструювання з будівельного матеріалу

2. Імбер Вікторії Іванівни: *Розвиток логічного мислення дітей дошкільного віку.* У статті розглядаються шляхи розвитку логічного мислення дітей дошкільного віку, практичні завдання для формування логічних прийомів розумової діяльності.

3. Шикиринська Олександра Василівна (Піскун): *Розвиток логіко-математичного мислення старших дошкільників у контексті Концепції нової української школи.*

Проводячи діагностику по Україні було досліджено що питання інклюзивного навчання та проблем з вивченням математики дітьми з ДЦП досліджувало чимало фахівців. У таблиці наведено теми їх робіт та прізвища.

Таблиця 1

№	Рік	ПІБ	За якою спеціальністю	Назва дисертації	Кандидатська чи докторська
1	2010	Кравченко Т.В.	теорія і методика виховання	Теоретико-методичні засади соціалізації дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи	Докторська
2	2010	Сухоніна Н.С.	корекційна педагогіка	Розвиток сенсорно-перцептивної діяльності у слабозорих учнів у підготовчий період вивчення математики	Кандидатська
3	2010	Омельченко І.М.	спеціальна психологія	Особливості формування соціальної перцепції у дітей старшого дошкільного віку з дитячим церебральним паралічем	Кандидатська
4	2011	Гармаш О. В.	теорія навчання	Дидактичні умови формування просторових уявлень в учнів початкової школи	Кандидатська
5	2013	Романенко О. В.	спеціальна психологія	Антиципація в структурі психічної діяльності дітей з церебральним паралічем	Докторська
6	2013	Малинка Ю. Г	соціальна філософія та філософія історії	. Феномен толерантності в умовах становлення громадянського суспільства: системно-організуючі функції	Кандидатська
7	2013	Латиш Н. М.	педагогічна та вікова психологія	Особливості конструктивного мислення молодших школярів у процесі розв'язання творчих геометричних задач	Кандидатська
8	2014	Сербова О. В.	– соціальна психологія; психологія соціальної роботи	Психологічні чинники економічної соціалізації дітей з обмеженими фізичними можливостями	Кандидатська
9	2015	Давиденко Г. В	загальна педагогіка та історія педагогіки	Теоретико-методичні засади організації інклюзивного навчання в вищих навчальних закладах країн Європейського Союзу	Докторська
10	2017	Мельник О. М.	інформаційно-комунікаційні технології в освіті	Проектування електронних освітніх ресурсів з математики для учнів початкової школи	Кандидатська
11	2017	Рибалко О. О.	інформаційно-комунікаційні технології в освіті	Проектування електронних освітніх ресурсів навчання математики в початковій школі з використанням системи Adobe Flash	Кандидатська

Провівши діагностику по наукових працях ми вирішили проаналізувати робочі зошити з математики для 1 класу НУШ, які пропонують видавництва:

Математика. 1 клас. Робочий зошит до підручника Богдановича М.В., Лишенка Г.П.

1. Робочий зошит наповнений різноманітними й цікавими завданнями, що може зробити процес вивчення математики для першокласників легким і дуже плідним.
2. Завдання складені таким чином, щоб сприяти практичному закріпленню набутих знань і стимулювати пізнавальну активність молодших школярів.

3. Додаткові вправи до кожної теми дають можливість повторити і закріпити вивчений матеріал.

1 клас. Зошит-шаблон. Гусельникова І.А.

1. Зошит укладено відповідно до чинної програми з математики та підручника М.В.Богдановича і Г.П.Лищенко для 1 класу.

2. Призначено для організації роботи учнів 1 класу на уроці та вдома.

3. Зошит-шаблон з математики в ігровій формі формує графічні навички.

4. Є тренувальні вправи та завдання з логічним навантаженням для розвитку уваги, логічного мислення, творчого уявлення.

5. На мій погляд зошит допоможе вчителям початкової школи під час проведення занять із дітьми.

Робочий зошит Математика до підручника Ф. Рівкінд, 1 клас., 64 с., 978-966-429-194-8 — Пропонований зошит укладено до підручника Ф. М. Рівкінд, Л. В. Оляницької «Математика. 1 клас».

Навчальний матеріал відповідає чинній програмі Міністерства освіти і науки України та Державному стандарту початкової загальної освіти. Зошит призначено для організації роботи учнів перших класів. Проаналізувавши змістове наповнення даного зошита можна сказати наступне:

1. З практичної сторони було б краще, щоб обкладинка була тверда – не загиналися б листки.

2. Оскільки він не кольоровий то можна висловити припущення що мало хто з учнів зацікавиться ним. Переважна більшість сучасних дітей візували і полюбують кольорову гаму і нових мультшних героїв.

3. Межі завдань не окреслені візуально, першокласникам буде важко самостійно зорієнтуватися в змісті та обсязі завдань. Варто було б між номерами пропустити більше місця та залишити після кожного номера місце для повного виконання завдань.

4. В зошиті не відведено місце для самооцінювання учнями своїх досягнень типу: ми молодець, ми старався або мені було важко, ми буду працювати наполегливіше...

5. В завданнях трапляються готові розв'язки без позначки самоперевірка.

Математика. 1 клас. Робочий зошит до підручника Богдановича М.В., Лишенка Г.П. автор Листопад Н.П.

1. Варто зазначити що зошит насичений різноманітними й цікавими завданнями.
2. Є завдання на розвиток уяви та логічного мислення. Вони складені так, щоб сприяти практичному закріпленню набутих знань і стимулювати пізнавальну активність молодших школярів.
3. Додаткові вправи до кожної теми дають можливість повторити і закріпити вивчений матеріал.
4. Вміщено сучасні сюжети для задач.
5. Зошит кольоровий.

Математичні прописи. 1 клас (до "Навчального зошита" С.О. Скворцової, О. В. Онопрієнко) автор Скворцова С.О., Онопрієнко О.В.

1. Завдання, вміщені у посібнику, спрямовані на формування та розвиток графічних навичок першокласників, навичок написання цифр (обведення по контуру, письмо по пунктиру, сполучення елементів, письмо цифр, продовження візерунків).
2. Продумано завдання для учнів, які пишуть лівою рукою.
3. Є завдання на розвиток дрібної моторики, просторової уяви та орієнтування на площині зошита.
4. Усі матеріали подані з урахуванням вікових особливостей учнів і можуть бути використані як для фронтальної й самостійної роботи на уроці, так і для індивідуальних занять.

НУШ ДИДАКТА Математика. 1 клас. Робочий зошит до підруч. «Математика» Наталії Листопад. У 2 частинах. ЧАСТИНА 1 автор Моїсеєнко С.В.

1. Посібник складається з двох частин.
2. Містить завдання практичного, комунікативного та розвивального характеру.
3. Зошит пропонує три рівні опрацювання навчальних тем, що відображено відповідними умовними позначками.
4. Є завдання з додатковими запитаннями для індивідуальної та парної роботи, що сприяє поглибленому засвоєнню знань.

НУШ Математика. 1 клас. Навчальний зошит у 4 частинах. Скворцова С.О., Онопрієнко О.В.

1. Посібник складений відповідно до Типової освітньої програми, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко, і є складовою навчально-методичного комплексу з математики для 1 класу авторів С. О. Скворцової, О. В. Онопрієнко.
2. Зошит складений у 4 частинах.
3. До комплекту входять роздавальні матеріали, дидактичні матеріали для практичних робіт, розробки уроків.
4. Навчальний зошит №1-4 містить матеріали для першої, другої, третьої, четвертої чверті навчання: тексти правил; зразки міркувань; завдання на актуалізацію опорних знань, створення проблемної ситуації та її розв'язання, первинне закріплення, формування вмінь і навичок, неперервне повторення.
5. Навчальний матеріал поданий у цікавій та доступній формі з урахуванням психологічних особливостей сучасних першокласників.
6. У середині посібника наведено роздавальні матеріали до деяких уроків, які можна відокремити від основного зошита.
7. Роздавальні матеріали до всіх уроків доступні для завантаження на сайті interactive.ranok.com.ua.

НУШ Математика. 1 клас. Робочий зошит до підручника Логачевської С.П. Логачевська С.П., Логачевська Т.А.

1. Посібник містить цікаві завдання до кожної теми підручника.
2. Є теми на повторення вивченого матеріалу протягом навчального тижня, які змістовно інтегровані з темами тижня у підручниках «Українська мова. Буквар» і «Я досліджую світ» видавництва «Літера ЛТД». (З розрахунку 3 год на тижні математики і 1 год математики в інтегрованому курсі ЯДС).
3. Зошит містить завдання для розвитку фінансової грамотності учнів.
4. Є завдання на логіку, творчі вправи.

НУШ Математика. 1 клас. Робочий зошит до підручника С. О. Скворцової, О. В. Онопрієнко. У 2 частинах.

1. Посібник складається з двох частин.

2. Кожна частина містить завдання на актуалізацію опорних знань, створення проблемної ситуації та її розв'язання, первинне закріплення, формування вмінь і навичок, неперервне повторення.

3. Матеріал подано цікавий і доступний із врахуванням психологічних особливостей сучасних першокласників.

НУШ Математика: Робочий зошит для 1 класу. У 4 частинах. Робочий зошит складений відповідно до нової програми з математики, поурочно узгоджений з підручником «Математика» для першого класу (авт. О. М. Гісь, І. В. Філяк).

1. Зошит складається з чотирьох частин.

2. Містить велику кількість завдань пізнавального та пошукового характеру, що активізує творчі здібності учнів.

НУШ Робочий зошит з математики. 1 клас. Комплект у 2-х частинах до підручника Листопад Н.П. автор Козаченко О.М.

1. Зошит складається з двох частин.

2. Містить велику кількість завдань пізнавального та пошукового характеру

3. Кожна частина містить завдання на актуалізацію опорних знань, створення проблемної ситуації та її розв'язання, первинне закріплення, формування вмінь і навичок, неперервне повторення.

4. Зошит містить завдання для розвитку фінансової грамотності учнів.

5. Є завдання на логіку, творчі вправи.

6. Кольоровий.

Отже, провівши діагностику ми бачимо що питання інклюзивного навчання досить нове. Проблема вивчення математики та формування елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю на уроках математики в початковій школі не вивчається на сьогоднішній день досить широко. Та наукових джерел для самоосвіти та матеріалів для навчання дітей, в тому числі й з ООП ще досить мало. Ті що опубліковані знаходяться у вільному доступі та науково обґрунтовані.

Аналізуючи робочі зошити можна виокремити найголовніші плюси їх змістового наповнення для дітей із ООП, в тому числі з ДЦП: вони яскраві, інформація доступна, розмір шрифту відповідає нормам, завдання цікаві, сучасні, відповідають програмі.

2.2. Діагностика елементарних математичних умінь дитини з ДЦП (на досліджуваному прикладі)

Учитель початкових класів в умовах інклюзивного навчання повинен таким чином організувати освітній процес, щоб виділити сильні сторони учнів, їх інтереси, вміння, тим самим пробуджуючи інтерес до самого навчального процесу [34,с.144]. Так, формування в учня мотивації до виконання навчального завдання знижує негативні емоційні переживання і стає підґрунтям реалізації інших корекційно-розвивальних завдань.

Щоб провести діагностику потрібно перш за все знати програмовий матеріал та має бути готовність учителя початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти [9.с.124-130]. На нашу думку насамперед є вимога постійної якісної самоосвіти з питань інклюзії та психології.

На початковому етапі (знайомство) – ми з вчителем ознайомились із висновком ІРЦ. Було зібрано команду супроводу та обговорено потреби дитини, особливості та можливі проблемні питання, реальні можливості.

Перш за все звернули увагу на мовленнєвий розвиток, адже за висновком спостерігається порушення тону м'язів мовленнєвого апарату, млявість, недостатньо інтонована вимова, порушена вимова великої групи фонем мовлення, пасивний словниковий запас. Дитина спілкується простими реченнями. Лексична та граматична будова мовлення, фонематичний слух порушений. Тому учениці запропонували дати відповідь на питання: яке її ім'я, прізвище? Скільки їй років? Де мешкає? Дівчинка відповідала простими реченнями. Не вимовляла багато звуків. І ім'я, прізвище та вік назвала.

Діагностуючи просторову орієнтацію та координацію рухів було виявлено, що за висновком ІРЦ, фізичний розвиток дитини не відповідав віку. Спостерігалось виражене порушення функцій м'язів з обох сторін, в більшій мірі ніг, ніж рук та обличчя. Характерні деформації хребта та суглобів, тетраплегія (парез), порушення мови, зору. Тому дитині запропонували розтавити за вказівкою фігурки тварин (вищий-нижчий, більший – менший), а на картці позначила хто високий? Хто низький?

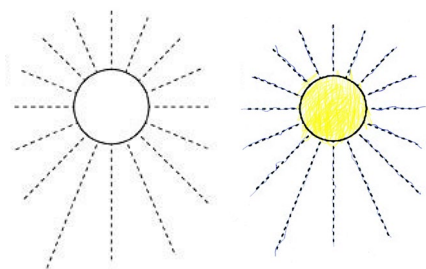
Рухи прості: вправо – вліво; вперед – назад; вгору–вниз (рухи руками).

Учениця впоралась із третиною завдань самостійно.

Оскільки когнітивна сфера (зустрічалися труднощі зосередження; розумові процеси уповільнені, розумова працездатність знижена), емоційно-вольова сфера (сформована на середньому рівні; поведінка адекватна, а інтерес до співпраці стійкий), навчальна діяльність (спостерігалось уповільнене формування мисленнєвих операцій, а соціально-побутові навички не відповідали віковій дитини на тлі основного захворювання), загальні висновки (порушення саморегуляції, соціальних і комунікативних форм поведінки; рівень самостійності низький, потреба постійної допомоги та стимуляції під час виконання завдань) – було прийнято рішення діагностувати комплексно.

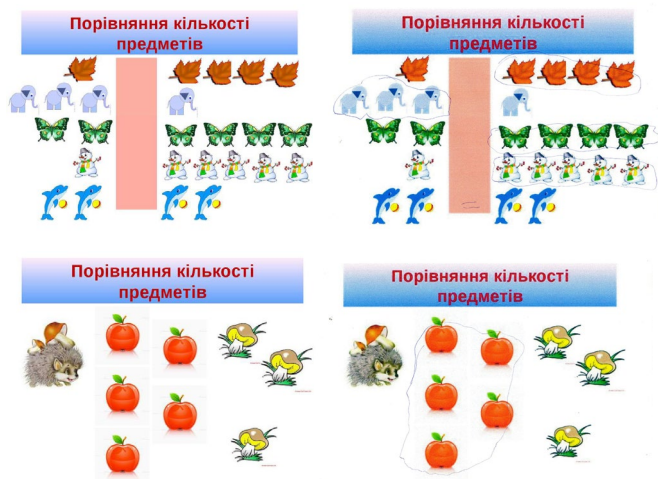
Далі проведено діагностування в такій послідовності:

- Можливість тримання ручки та лінійки, виведення елементарних прямих – застосовували малюнки сонечка (завдання провести промінці). Лінії побудувала хвилясті, ручку тримала в неправильному положенні.

- При спостереженні за ученицею було виявлено і зафіксовано, що вона добре орієнтувалася в усному рахунку в порядку зростання, та могла порівняти невелику кількість предметів (там де більше – обводила).

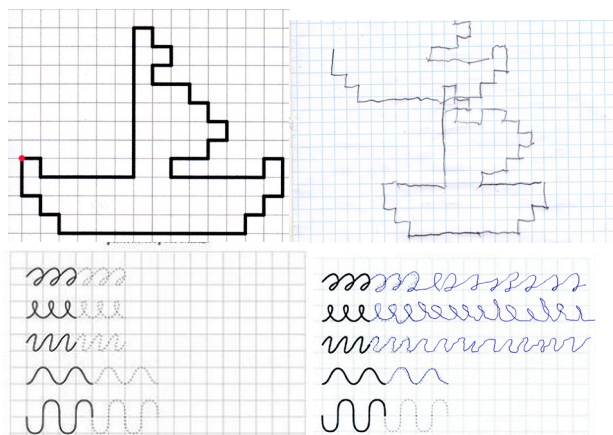

- Орієнтування в часі(пора дня – ранок, день,вечір, ніч). Визначила вірно за картинкою, а в реальному часі ні.

- Орієнтування в межах клітинки, продовжити пунктирні лінії, продовжити зображення. З даним завданням впоралась частково. Зображення відтворила не точно з другої спроби.

- Складання кубиків від найбільшого до найменшого і навпаки (практично). Зробила все вірно, але потребувала додаткового часу.
- Орієнтування та сортування предметів за масою, візуальним виглядом (фор нашу) та практично (сортувала великі та маленькі намистинки, прищіпки – за кольором), за розміром, об'ємом, кольором, фор нашу, текстурою, розташуванням в просторі (логіко-математична компетентність).

- Поняття один-багато, більше-менше, справа – зліва (усно), поняття черги, перший – другий, наступний, зміни в картинках, вилучення зайвих предметів. Виконала переважно самостійно, але потребує додаткового часу.

Предмети відрізняються за формою:

Предмети відрізняються за розміром:

Один багато

Один - багато

Поняття черги

Поняття черги

5. Який предмет наступний?

5. Який предмет наступний?

6. Знайди картки

6. Знайди картки

1. Чи схожі предмети? Чи відрізняються?

2. Що змінилося?

3. Який предмет «зайвий»?

3. Який предмет «зайвий»?

ЩО ЗАЙВЕ ?

ЩО ЗАЙВЕ ?

Гра "Що зайве?"

Гра "Що зайве?"

- Обчислення та вимірювання кількості, відстані – на простому прикладі. Дали 3 цукерки і запитали про їх кількість, а потім додали ще 3 і запитали знову про їх кількість. Відповідь була вірна.
- Довжини, ширини, висоти, об'єму, маси. Порівняла довжину стрічок, визначила довшу та коротшу, ширшу та вужчу – за додаткової допомоги. Самостійно візуально визначила яка вчителька вища, товстіша і худіша. Назвала яка кулька важча, який вірш довше звучав.

Враховуючи сильні і слабкі сторони учениці ми планували кожне заняття з кожним педагогом до деталей.

Кожного дня спостерігаючи за роботою учениці ми помічали певні зміни у її поведінці та зростанні логіко-математичних знань та умінь, успіху в навчанні.

На протязі навчального року на уроках та зокрема на математиці ми намагались розвинути розумовий розвиток дитини, формування у неї необхідних специфічних пізнавальних і розумових умінь, що є базовими для успішного засвоєння надалі математичного і будь-якого іншого змісту. Працювали над розвитком і формуванням вмінь та навичок додавання та віднімання через гру та інтерактивні методи [23,с.14-19]. Тому дитина оволоділа способами логічного мислення та математичними вміннями і отримала в свідоцтві досягнень за 1 клас з математики по 1,2,3,5,7-му пунктах відмітку – «має значні успіхи», а по 4,6,8-му «демонструє помітний прогрес». (має значні успіхи -5 із 8 пунктів «+», це становить 62,5 % (Додаток К).

Проводячи діагностичні дослідження та подальшу роботу в класі варто розуміти, що дитина з якою ми працюємо теж втомлюється і має свої певні потреби. Підбираючи матеріал для завдань потрібно звертати увагу на потенційні можливості учнів, першоджерело – висновок ІРЦ (Додаток В), бо надміру перевантажувати не варто. Дітям важлива похвала та підтримка дорослих в їхній роботі та діяльності. Лише за комфортних умов та систематичних послідовних дій можливий позитивний результат.

2.3. Коригування елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю

Процес коригування елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю так як і нормотипових можливий при комплексному використанні різноманітних

дидактичних засобів та відповідності їх змісту, методам і прийомам, формам роботи при формуванні математичної компетентності дітей. [26,с.113]. Одним із ефективним засобів формування так і коригування математичних уявлень є цікаві ігри та вправи, різноманітні за змістом та формою, а особливо ті що спираються на життєвий досвід учнів та практично зорієнтовані. Успіх залежить також від форми проведення. Досвід показує, що на сьогоднішній час, при роботі в парах чи групах (1-2 клас малі групи – по 3-4 дитини) учні швидше запам'ятовують один від одного («навчаючись вчуся») потрібну інформацію, ніж коли це пояснюватиме вчитель. При такій роботі потрібно обов'язково використовувати міжпредметну інтеграцію. [28,с.86-89]. Тобто такий вид діяльності буде сприяти аналізу, збільшуватиме понятійний апарат, розвивати мислення, пам'ять, увагу, вміння встановлювати зв'язки та будувати логічні ланцюжки, узагальнювати та робити висновки, зростає мотивація до навчання. З досвіду роботи: це є дуже важливим при роботі з учнями з інвалідністю, бо в багатьох мотивація на низькому рівні або ж повністю відсутня.

Приклади завдань для коригування елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю:

1. У художній музей привезли 5 картин маслом та 2 аквареллю. Скільки творів мистецтва привезли до художнього музею?
2. Якщо нещільно закрити кран, то за годину з нього викапає літрова банка води. Скільки води викапає за дві години?
3. Мама мила посуд і розбила 2 тарілки з 10. Скільки тарілок залишилось цілими?
4. У зоопарку бегемоту додають в їжу щоденно 1 кг вівса, 2 кг білого хліба, а картоплі стільки, скільки хліба і вівса разом. Скільки картоплі з'їдає бегемот за день?
5. Квітки шипшини розкриваються о 4 годині ранку, а квітки кульбаби на 2 години пізніше. О котрій годині розкриваються квітки кульбаби?
6. У пелікана в гнізді є 2 пташенят, а у лелеки 4 пташенят. Скільки всього пташенят в обох птахів?
7. Пелікан важить 9 кг, а гриф на 2 кг легший за нього. Скільки важить гриф?

8. У гнізді лелеки спочатку вилупилося 2 пташенят, а потім ще 5. Скільки всього пташенят у гнізді?

9. У зоопарку велика черепаха щоденно з'їдає 1 кг фруктів і 2 кг капусти. Скільки всього фруктів і капусти з'їдає черепаха?

10. У тварини дві праві ноги, дві ліві ноги, дві ноги попереду, дві позаду. Скільки ніг у тварини?

11. Марійка має дві ляльки, три огірки, одну шоколадку, два апельсини, п'ять персиків і один велосипед. Скільки фруктів має Марійка?

12. Кухар насипав рис порівну у 2 склянки. Потім він з однієї склянки пересипав рис у каструлю. Де рису більше: у каструлі чи у склянці?

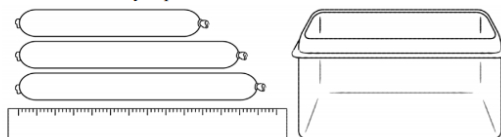
13. Назарко сказав: «У мене 10 марок, а в тебе, Сашко, скільки?». Сашко відповів: «У мене стільки марок, скільки і в тебе». Скільки марок у Сашка?

14. Онук запитав дідуся: «Скільки тобі років?». Дідусь відповів: «Якщо проживу ще 1 рік, то мені буде 100 років». Скільки років дідусеві?

З наведених прикладів видно — ми використовували практично зорієнтовані завдання. Використовували їх тому, що вони викликають у школярів активізацію розумової діяльності, сприяють формуванню власних мотивів навчання, розвивають інтерес і допитливість. А в нашому випадку все це розвинути актуально. Оскільки перед початком будь якого завдання потрібно учня зацікавити, дати картинку, іноді алгоритм роботи, а далі утримати увагу під час виконання завдання. Виконати усі ці умови складно, але ми спостерігаючи за роботою учениці помітили те, що цікаві завдання сприймаються і розвивають дитину з ООП та разом і увесь клас.

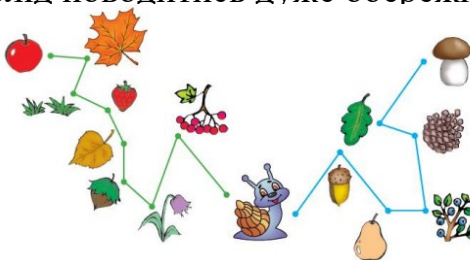
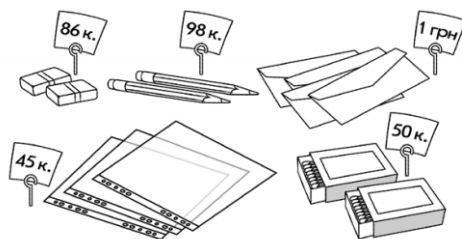
Наведу приклади завдань, які ми використовували в роботі з ученицею, що за її оцінкою найбільше сподобались [25, с.23-26].

1. У Галинки є 12 гривень. Які товари може купити дівчинка?

2. Мама дає доньці до школи сніданок у харчовій скриньці. Її довжина 1 дм. Які сосиски вмістяться у боксі?

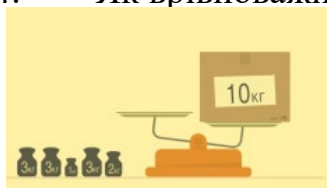
3. Учні придбали в кіоску різні товари. Назви найдешевшу та найдорожчу покупки. З якими предметами слід поводитись дуже обережно?

4. Равлик зібрався у мандрівку. Виміряйте обидва можливі шляхи. Якою доріжкою поради́те равликові рухатися, щоб він менше втомився?

Також використовували завдання типу:

1. € 10 гривень. Потрібно придбати 1 кг яблук. Ціна за кг – 5грн. Скільки гривень продавець має дати здачі?
2. Від стрічки завдовжки 9 см відрізали шматок. Якої довжини був відрізаний шматок, якщо залишилось 7см?
3. Які можна використати купюри, якщо потрібно дати 6грн здачі?
4. Як врівноважити шальки терезів?

5. Який із зображених портфелів найдовший? Найкоротший?
6. Малюнкові задачі.

Для розширення кута зору, уваги, логіки, пам'яті ми використовували також завдання де потрібно послідовно з'єднати цифри для отримання малюнка та розфарбувати його (приклад у наступному підпункті).

Дані задачі спрямовані на життєві ситуації та пошук конкретних рішень, підштовхують дітей до творчості, пошуку власних рішень та креативності. Учениця, після виконання таких завдань, часто придумувала на їх основі свої і на перервах пропонувала виконати друзям та рідним вдома. Її тішило, коли потрібно було допомогти у вирішенні завдань іншим.

Отже, коригування елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю можливе за умови застосування логіко-математичних ігор та вправ, що підвищують ефективність педагогічного процесу. Вони сприяють розвитку пам'яті, мислення у

дітей, здійснюючи великий вплив на розумовий розвиток дитини. Різноманітність логіко-математичних ігор та вправ дозволяє вчителю здійснювати навчання основним математичним поняттям в легкій, цікавій та доступній ігровій формі, вибирати найбільш ефективні методики для дітей різного віку і рівня розвитку. А для дітей з ООП в першу чергу це – засіб для кращої соціалізації та розвитку.

2.4. Добірка вправ для підсилення формування елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю на уроках математики в початковій школі

Враховуючи висновки Інклюзивно-ресурсного центру та їх рекомендації спільно із класоводом ми розробили систему вправ що чергуються для покращення та підсилення математичних умінь для нашої учениці. Так першочерговим завданням постає розвиток дрібної моторики рук, концентрування уваги при виконанні завдань та підвищення самооцінки.

Враховуючи всі факти, описані вище, ми з колегою протягом 1 класу працювали над розвитком математичних знань та вмінь добираючи цікаві завдання, математичні ігри, картки, математичні розфарбовки в тому числі і розфарбовки з послідовним поєднанням, математичні пазли... Адже протягом усього життя людина грає якусь роль, а в дітей першого класу провідною діяльністю є гра. Вона несе в собі не тільки відпочинок, а й пізнання нового. Тому в умовах НУШ у інклюзивному класі навчання через гру є актуальним.

Опираючись на досвід роботи в інклюзивному класі, пропоную використовувати матеріали описані нижче.

Математичні розфарбовки.

Тема: Додавання в межах 10

Мета: Розвиток координації рухів, дрібної моторики рук, закріплення знань з назв кольорів, усного обчислення прикладів в межах десяти.

Обладнання: роздаткові картки, набори кольорових олівців.

Хід

1. Пояснення завдання.

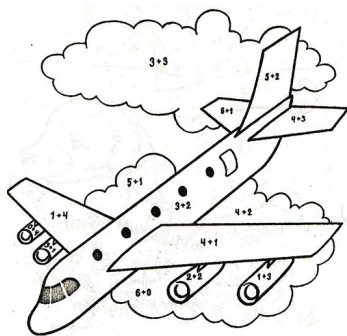
Розв'яжи приклади і розфарбуй відповідно до схеми кольорів:

4 – коричневий,

5 – червоний,

6 – блакитний,

7 – чорний.

Розфарбовки з послідовним

поєднанням.

Тема: Досліджуємо таблиці першої сотні.

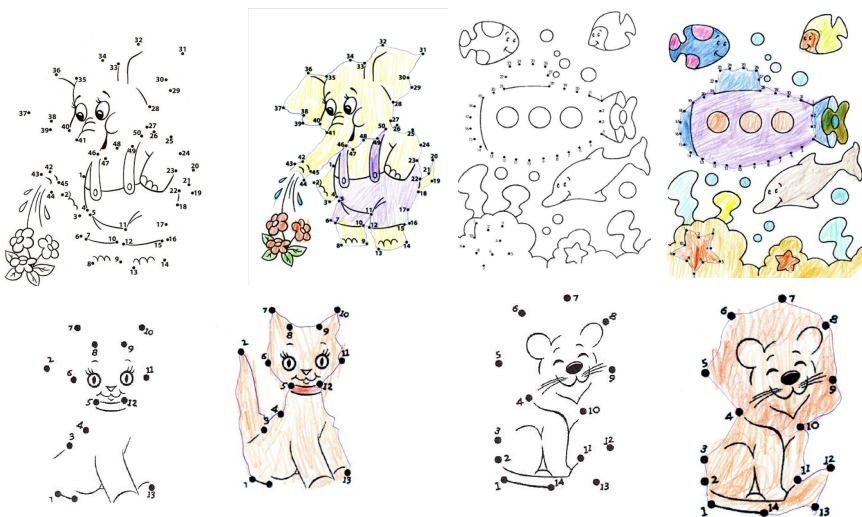
Мета: Розвивати логічне мислення,

пам'ять та увагу, дрібну моторику рук та координацію рухів.

Обладнання: роздаткові картки, набори кольорових олівців.

Хід

1. Послідовно з'єднати числа від 1 до 50.
2. Отримане зображення розфарбувати кольоровими олівцями.
3. Назвати тваринку та вигадати кличку.

Математичні розфарбовки посилюють увагу, розвивають пам'ять, мислення, усний рахунок, дрібну моторику рук, а також охайність виконання роботи та самоперевірку. Варто зазначити: після кількох таких вправ ми помітили успіхи учениці під час усного рахунку в порядку зростання та спадання.

Робота з математичним віяльцем.

Даний вид діяльності полягає в усному обчисленні та відшукуванні правильної відповіді – цифри на віяльці, парні-непарні у межах 20. Такий вид перевірки правильності обчислень та розуміння

пройденного матеріалу дає можливість бачити швидкість усних обчислень, правильність та успіхи кожної дитини. Для такого виду діяльності ми використовували приклади та задачі.

Використання пазлів.

Гра “Математичні пазли” є цікавою і різноманітною. Картинки можна міняти разом зі завданнями та брати залежно від потреби і тематики. Гра має рівні складності.

Найпростіший.

Тема: Повторення чисел першого десятка.

Мета: повторити та систематизувати знання учнів вивченої теми, розвивати пам'ять, увагу, логічне мислення та дрібну моторику рук.

Обладнання: картки-пазли.

Хід

1. Порізані і ретельно пермішані смужки розташувати в порядку зростання чисел.
2. Провести самоперевірку (якщо – вірно складено вийде картинка).

Складний рівень.

Опис гри «Математичні пазли»

Картинка пазла розрізана на 12 частин (пазлів) і складена на картонці, яка за розміром така ж, як і картинка – для зручності складання та перевертання пазлів. На зворотній стороні кожного пазла написаний приклад, або його відповідь чи навпаки.

Тема: Порівняння чисел в межах 10

Мета: вчити учнів працювати у команді та самостійно, рахувати та порівнювати у межах 10; розвивати кмітливість, уважність, наполегливість, координацію рухів та дрібну моторику рук.

Обладнання: картки-пазли.

Хід

Зворотня сторона картинки

¹			
$7+2$	9	$9-1$	8
$8+2$	10	$10-4$	6
$6-5$	1	$1+6$	7

1. Показати дітям картинку.
2. Всі пазли з прикладами змішати і покласти перед дітьми.

Потрібно, починаючи з першого пазла (він помічений у лівому верхньому кутку цифрою 1), розв'язати кругові приклади і покласти пазли з прикладами і відповідями на ту ж саму картонку.

3. Коли всі приклади розв'язані, перевернути їх разом з картонкою на зворотній бік.

Якщо всі приклади розв'язані правильно, то, піднявши картонку, дитина побачить вірно складену картинку.

Дидактична гра «Шифрувальники»

Тема: Додавання та віднімання чисел в межах 10 (тема тижня – «Театр»).

Мета: Розвивати обчислювальні навички учнів, логічне мислення, пам'ять та увагу, дрібну моторику рук та координацію рухів.

Обладнання: картки, ручки.

Хід

1. Роздати картки.
2. Розкласти пазли
3. Обчислити приклади та записати ключове слово у порожні клітинки вгорі.
4. Перевірити правильність виконання (має вийти слово-відгадка).

$5 + 5 = \square\square$ $6 + 2 = \square\square$ $3 + 2 = \square\square$ $8 - 4 = \square\square$ $6 + 4 = \square\square$ <table border="1" style="border-collapse: collapse; text-align: center; font-size: 0.8em;"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td></tr> <tr><td>О</td><td>Р</td><td>Т</td><td>Ш</td><td>І</td><td>С</td><td>Ч</td><td>Ф</td><td>Г</td><td>А</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	О	Р	Т	Ш	І	С	Ч	Ф	Г	А	А Ф і ш а $5 + 5 = \square\square$ $6 + 2 = \square\square$ $3 + 2 = \square\square$ $8 - 4 = \square\square$ $6 + 4 = \square\square$ <table border="1" style="border-collapse: collapse; text-align: center; font-size: 0.8em;"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td></tr> <tr><td>О</td><td>Р</td><td>Т</td><td>Ш</td><td>І</td><td>С</td><td>Ч</td><td>Ф</td><td>Г</td><td>А</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	О	Р	Т	Ш	І	С	Ч	Ф	Г	А
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10																																
О	Р	Т	Ш	І	С	Ч	Ф	Г	А																																
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10																																
О	Р	Т	Ш	І	С	Ч	Ф	Г	А																																
$3 - 2 = \square\square$ $7 + 3 = \square\square$ $2 + 2 = \square\square$ $6 - 1 = \square\square$ $9 - 1 = \square\square$ $6 - 5 = \square\square$ $4 + 4 = \square\square$ <table border="1" style="border-collapse: collapse; text-align: center; font-size: 0.8em;"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td></tr> <tr><td>В</td><td>Г</td><td>Ф</td><td>С</td><td>Т</td><td>У</td><td>Я</td><td>А</td><td>Й</td><td>И</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	В	Г	Ф	С	Т	У	Я	А	Й	И	Б и с т а б а $3 - 2 = \square\square$ $7 + 3 = \square\square$ $2 + 2 = \square\square$ $6 - 1 = \square\square$ $9 - 1 = \square\square$ $6 - 5 = \square\square$ $4 + 4 = \square\square$ <table border="1" style="border-collapse: collapse; text-align: center; font-size: 0.8em;"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td></tr> <tr><td>В</td><td>Г</td><td>Ф</td><td>С</td><td>Т</td><td>У</td><td>Я</td><td>А</td><td>Й</td><td>И</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	В	Г	Ф	С	Т	У	Я	А	Й	И
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10																																
В	Г	Ф	С	Т	У	Я	А	Й	И																																
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10																																
В	Г	Ф	С	Т	У	Я	А	Й	И																																

Робота з підручними матеріалами.

В попередньому розділі вже згадувалось про використання кришечок з пластикових бутлонок. Ми їх сортували за кольорами, порівнювали їх кількість, додавали і віднімали, викадали геометричні фігури, працювали як і з балансирами.

Робота з цеглинками-LEGO

Дуже різноманітна та ефективна робота з цеглинками-LEGO. Їх можна широко використовувати не тільки на уроках математики для формування знань, умінь та навичок, а і на інших предметах.

Спільно із вчителем ми організовували як індивідуальну так і групову, колективну роботу. Давали учням і учениці з ООП картки із завданням, де послідовно описано, що потрібно було виконати. Ознайомившись діти працювали

практично із цеглинками-LEGO. Картки для учениці з ООП використовували із збільшеним шрифтом. Приклади завдань:

1. Порівняй числа.

$$\begin{array}{ccccccc} 4 & \square & 5 & 2 & \square & 3 & 4 & \square & 4 & 0 & \square & 5 & 6 & \square & 2 \\ 1 & \square & 10 & 9 & \square & 7 & 2 & \square & 0 & 6 & \square & 4 & 4 & \square & 9 \end{array}$$

2. Обчисли.

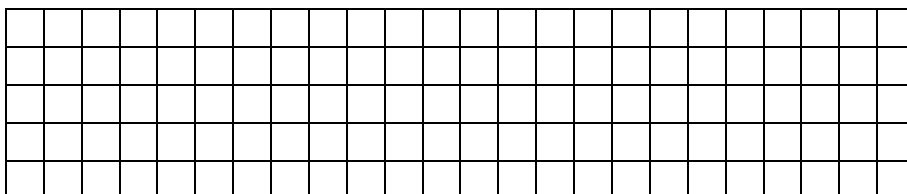
$$\begin{array}{llll} 3 + 4 = \square\square & 10 - 5 = \square\square & 7 + 3 = \square\square \\ 5 + 4 = \square\square & 4 - 2 = \square\square & 5 + 3 = \square\square \\ 9 - 5 = \square\square & 5 + 5 = \square\square & 7 - 4 = \square\square \end{array}$$

4. Виклади цифри цеглинками-LEGO та покажи склад чисел: 1,2,3,4,5

За допомогою лего ми і будували відрізки, відкладаючи відповідну кількість цеглинок (робота у малих групах).

5. Накресли відрізок довжиною 6см і 4см та виклади цеглинками-LEGO.

При вивченні курсу математики за 1 клас ми викладали цифри, показували склад числа, вчилися додавати і віднімати, вивчали просторові відношення за допомогою цеглинок-LEGO. Гарні результати ми отримали з використанням вправи «Навчаючись навчаю», коли сильніші учні беруть на себе роль вчителя та пояснюють вид діяльності іншим. Наша учениця дуже швидко стала працювати з таблицями і записувати їх практично правильно. Над обчисленнями ми працювали за допомогою LEGO-цеглинок та абаком (Додаток Л)

Знайди суму і різницю чисел.

числа	14 і 4	16 і 4	10 і 5	14 і 2	13 і 1	12 і 2
сума						
різниця						

Знайди суму і різницю чисел.

числа	14 і 4	16 і 4	10 і 5	14 і 2	13 і 1	12 і 2
сума	14	20	15	16	14	12
різниця	10	12	5	12	12	10

Рбота з макетами купюр

Тема: Аналізуємо прості задачі

Мета: Продовжувати знайомити з купюрами номіналом 1,2,5,10 гривень, їх набором і розміном.

Обладнання: купюрами номіналом 1,2,5,10 гривень

Хід

Вчитель пропонує дітям виконати завдання Матроскіна. Ми грали гру «Магазин» продаючи купляючи різні речі за макети грошей.

Матроскін: «У мене було 10 гривень. На базарі ми купив бублик за дві гривні. Скільки грошей у мене має залишитися після покупки?»

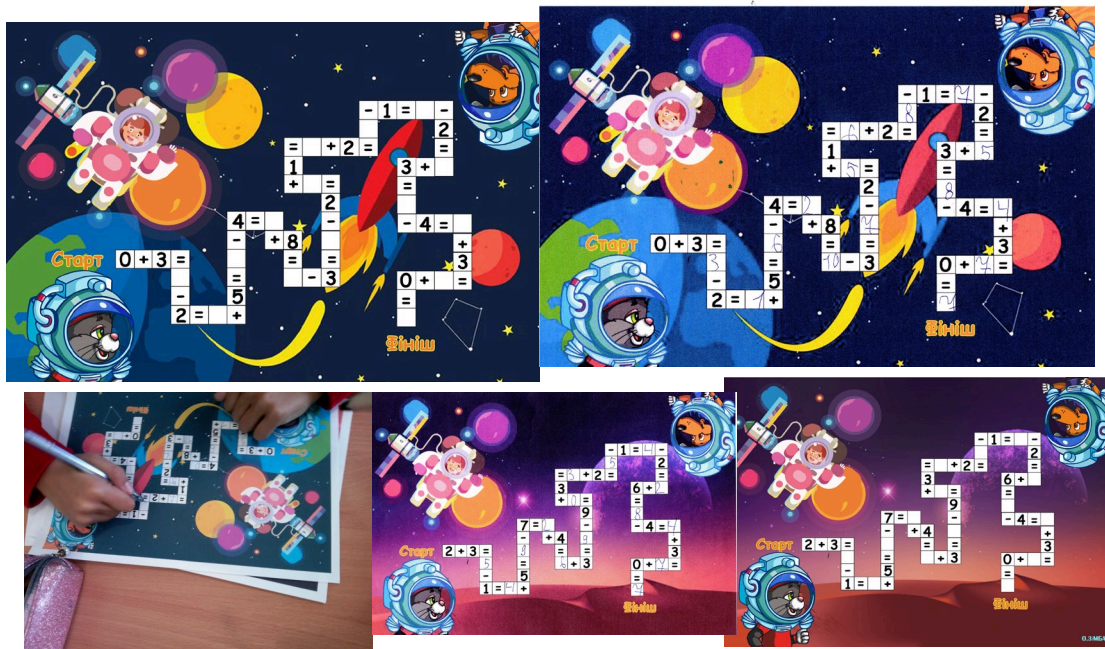
Скористайтесь підказкою:

5 грн це –1грн та ще 4грн

5 грн це –2грн та ще 2грн і 1грн

5грн –1 грн та ще 4 рази по1грн

Звичайно, ми також використовували картки-лабіринти із збільшеним шрифтом та яскравими малюнками, які учениця полюбляє.

Картка

1. Прочитай і розв'яжи задачу.

В мавпочки було 5 бананів.

2 банани вона з'їла. Скільки бананів залишилося в мавпочки?

Було - =

З'їла - =

Залишилось - =

()

Відповідь: _____.

Картка

1. Прочитай і розв'яжи задачу.

В мавпочки було 5 бананів.

2 банани вона з'їла. Скільки бананів залишилося в мавпочки?

Було - =

З'їла - =

Залишилось - =

()

Відповідь: залишилось.

Використовували також і традиційні картки для для самопідготовки.

Картка

1. Прочитай, доповни короткий запис і розв'яжи задачу.

Ящірка з ярмарку везла в ящику 20кг яблук. Червоних було 6кг, а решта – зелені. Скільки кілограмів зелених яблук везла ящірка?

Червоні - =

Зелені - =

()

Відповідь: _____.

Картка

1. Прочитай, доповни короткий запис і розв'яжи задачу.

Ящірка з ярмарку везла в ящику 20кг яблук. Червоних було 6кг, а решта – зелені. Скільки кілограмів зелених яблук везла ящірка?

Червоні - =

Зелені - =

()

Відповідь: залишилось.

Розробляючи картки та добираючи матерія для уроку та добірки вправ для підсилення формування елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю на уроках математики в початковій школі, ми впершу чергу робили їх збільшеного формату (для кращого сприймання й щоб відпочили очі дитини від окулярів).

Опирались на сильні сторони учениці та її можливості, потреби розвитку, здатність до темпу роботи, швидкості письма, вподобань кольорів та робили це послідовно, без тиску. За успішно виконані роботи хвалили, а над допущеними помилками працювали спільно і підбадьорювали. На протязі навчального року помітила, що гарним джерелом мотивації для учениці є самоаналіз типу:

- мені було важко;
- буду старатись;
- можу краще;
- я старалась;
- я молодець.

Успіх залежить також від того чи дитина вам довіряє та чи ви її поважаєте, готовність прийти на допомогу в будь якій ситуації.

Отож, усі матеріали та засоби, які будуть використані на уроці, мають бути ретельно підібрані відповідно до теми та мети уроку, розвивальних потреб дитини з нозологіями. Вони мають дитину стимулювати до роботи, заохочувати до сприйняття нового, налаштовувати на навчальний процес у формі гри, бути посильними, щоб дитина досягла успіху, хоч і з допомогою асистента чи вчителя. Це дуже важлива сторона, адже ситуація успіху психологічно дає бажання рухатись далі, не спинятись на досягнутому. Саме так ми працювали над формування елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю на уроках математики в початковій школі.

Працюючи з дитиною з ДЦП, як і з іншими нозологіями, важко прогнозувати результат. Але щоб його досягти, потрібно виробити цілу систему послідовних кроків і розумних пристосувань, що дійсно допомагатимуть дитині краще запам'ятати, згадати за потреби та вміння застосувати знання у житті. Виконання наведених вище завдань в 1 класі з математики, ми з колегою, проводили систематично і послідовно: від простого – до складного. Чередуючи види діяльності та підтримуючи психологічно – націлюючи на немиттєвий успіх.

ВИСНОВКИ

Українське суспільство зробило великий крок уперед відкривши інклюзивні класи, а дітям з особливими освітніми потребами надію на освіту і професію в майбутньому. Але відкривши такі інклюзивні класи, під час основної реформи НУШ, освітяни зіштовхнулися з незнайомими питаннями із розбудови комфортного інклюзивного середовища, в тому числі з переобладнанням кімнат де навчаються діти, із обладнанням ресурсних кімнат та закупівлею спеціальних засобів, розумним пристосуванням та підготовкою кадрів до роботи в умовах реформи, організацією розвитково-корекційних занять, питаннями по розробці ІПР та співпраці членів команди психолого-педагогічного супроводу, адаптації, модифікації матеріалів та програм, питаннями щодо організації навчально-виховного процесу. Так у моєму класі, де ми є асистентом вчителя, виникали всі ці питання, але завдяки злагодженій співпраці всіх членів команди психолого-педагогічного супроводу, їх швидко вирішили.

На основі тісної співпраці спеціалістів та громади в нашому колективі було вироблено алгоритм роботи з дитиною з особливими освітніми потребами та успішно застосовано його практично. Саме це і було однією із умов успіху при формуванні елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю на уроках математики в початковій школі. Відображенням цього є Свідоцтво досягнень учениці за 1 клас по розділу «Математика», де показано рівень сформованості елементарних математичних умінь з математики та те що вона має значні успіхи (5 із 8 пунктів «+», це становить 62,5 % Додаток К).

Отже, формування математичних навичок та вмінь – цілеспрямований процес оволодіння в ході ефективної взаємодії усіх її членів. І саме, в початкових класах вчитель повинен сформувати міцні навички та вміння безпомилково виконувати арифметичні дії та розуміти їх зміст, володіти поняттями, що пов'язують компоненти арифметичних дій та операції над ними.

Звичайно, легшими за своєю суттю є операції I ступеня, їх набагато легше засвоїти і найважливіше донести до свідомості учнів додавання і віднімання. Однак, найбільшу увагу для дітей із ДЦП, слід неодмінно звернути на просторові відношення, склад числа, роботу з даними, одиницями виміру, геометричними

фігурами, розв'язування простих задач .Цей матеріал найбільш важкий для учнів, і саме він формує усі подальші математичні уміння дітей, сприяє соціалізації. В НУШ є повна свобода вибору програми та форм проведення уроків. Заснована на іграх, експериментах, дослідках та висловленні своєї думки, тут гнучка система навчання. А при розвантаженні у 2016 році старої програми було позитивним те, що вчителі отримали свободу дій та можливість працювати творчо, самостійно приймати рішення щодо послідовності матеріалу, форм проведення уроків та наповнення змісту уроку. Важливим було й те що вчитель нарешті зміг самостійно обрати теми на які, саме його учням, потрібно додаткові години. Їм дали працювати більш самостійно і орієнтуватися на рівень своїх учнів, дотримуючись Державного стандарту.

Аналізуючи обидва державні стандарти у своєму дослідженні, ми зробили висновок— вони розроблені з метою попередження перевтоми . Адже у першому відбулось розвантаження, а у другому – початковий процес зводиться до застосування ігрових методів та прийомів. З метою попередження перевтоми на уроках математики вчителю слід застосовувати нетрадиційні форми оволодіння обчислювальними навичками, влаштовувати різні форми конкурсів, змагань, а не просто заціклюватись на механічному відтворенні результатів таблиць додавання та складу числа тощо.

Концепцією НУШ дитина має стати всебічно розвиненим громадянином своєї держави, а основою цього мають стати математичні знання, які людина застосовує впродовж усього свого життя, від народження і до старості.

Види арифметичних дій – табличні випадки, позатабличні випадки, що виконуються усно чи письмово – супроводжують школяра починаючи з першого класу і до закінчення школи. Однак, обчислювальні навички і вміння є неодмінним аспектом нашого повсякденного життя, адже в будь-якій сфері діяльності людина стикається із цифрами, числами та операціями над ними. Тому досліджуючи питання формування елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю на уроках математики в початковій школі ми дійшли висновку, що цей процес можливий лише за умови: успішної соціалізації та адаптації дітей з ООП, які прийшли в інклюзивні класи, друге – тандему асистента вчителя та вчителя, членів

психолого-педагогічного супроводу та батьків дитини. Поєднати потрібно теорію і практику максимально, залежно від фізичних, медичних показників та особливо сильних сторін дитини, має визначатися пріоритет для таких діток.

В початкових класах вчитель може здійснювати між предметні зв'язки, проводячи інтегровані уроки, всебічно розкривши учням необхідність швидкого і правильного здійснення операцій над числами. У даному дослідженні розкрито цікаві види та форми роботи НУШ, за програ нашу О.Савченко, з формування математичних умінь, які було використано при проведенні уроків в 1 класі.

Проблема формування міцних обчислювальних навиків та вмінь в початковій школі є досить поширеним і складним для оволодіння явищем. І саме якісне засвоєння цього матеріалу кардинально змінює відношення дитини до математики та її складових.

Сучасний стан досліджуваної проблеми дуже актуальний в умовах НУШ та інклюзивних класів, є дослідники які працюють над формуванням елементарних математичних умінь у дітей, в тому числі і з різними нозологіями та зокрема у дітей з ДЦП, не тільки нашої кафедри ВДПУ, а й України (Таблиця 1).

В результаті виконаної роботи можна зробити такі узагальнення:

1. У проведеному експериментальному дослідженні формування елементарних математичних умінь і навичок молодших школярів здійснювалося на основі використання запропонованих і описаних в роботі дидактичних засобів та форм взаємодії.

2. За даними дослідження, робота з дітьми експериментальної групи за розробленою методикою сприяла стабільному росту швидкості виконання обчислень. Час, затрачений на виконання завдань, був мінімальний, адже використовувались картки, діти працювали творчо на кожному уроці математики.

3. Проведене дослідження дозволило визначити організаційно-педагогічні умови, які сприяють підвищенню інтересу до формування обчислювальних вмінь молодших школярів (творча діяльність, навчання через гру, дослідження, використання грошових банкнот, підручних засобів, цеглинок LEGO, робота у мобільних групах).

4. У процесі дослідження було встановлено, що навички самостійної роботи та самоконтролю відіграють важливу роль при вивченні обчислювальних прийомів.

5. За результатами анкетування було виявлено, що учні школи знають хто такі діти з ООП та готові до співпраці з ними.

6. Співпраця членів команди психолого-педагогічного супроводу має великий вплив на навчально-виховний процес та створення комфортного інклюзивного середовища. Дуже важливо щоб асистент вчителя був обізнаний всебічно та міг працювати у команді, був комунікабельний, знав хоча б основи інформаційно-комунікаційних технологій.

7. Формування елементарних математичних умінь у дітей з інвалідністю на уроках математики в початковій школі можливе тоді, коли вчитель з асистентом вчителя зможуть зрозуміти можливості учня, його вид сприймання, коли буде розумне пристосування ІКТ, системна та копітка праця націлена на успіх, а невдачі будуть сприйматися як стимул до пізнання та навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альошина А. І. До проблеми дитячого церебрального паралічу [Електронний ресурс] / А. І. Альошина // Фіз. виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2014. – № 3. – С. 76–79. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fvs_2014_3_18
2. Амонашвілі Ш.О. Школа життя / Пер. з рос. – Хмельницький: Подільський культурно-просвітницький центр ім. М.К. Реріха, 2002. – 170 с. .
3. Бех, І. Д. Психологічні джерела виховної майстерності : навч. посіб. / І. Д. Бех. — К. : Академвидав, 2009. — 248 с.
4. Веккер Л.М. Психические процессы. В 3-х т. Т. 3. – Л.: Изд-во Ленинградского ун-та, 1982.с 264
5. Вступ до спеціальності «Корекційна освіта»: навч.посіб. /. О.В. Колишкін. – Суми: Університетська книга, 2013.- 392с. с.158-171 Режим доступу: <http://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/4001/1/Корекційна%20освіта%20%28підручник%29.pdf>
6. Голюк О.А., Пахальчук Н.О., Гайдукевич Анна, Карук И.В., Колесник К.А. Воспитание у детей чувства собственного достоинства как проекции морально-гуманистических ценностей // Science Review. – Warsaw: RS Global S. z O.O., 2018. – Vol. 5. – P. 13-17.

7. Гуляєва В. О. Корекційний супровід дитини з особливими освітніми потребами з використанням засобів нетрадиційної педагогіки [ДЦП] / В. О. Гуляєва // Поч. навчання та виховання. – 2015. – № 1/2. – С. 41–46
8. Гуревич Р. С. Смарт-освіта – нова парадигма сучасної системи освіти / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2016. – № 4. – С. 71-78.
9. Демченко І. І. Готовність учителя початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти: структура та діагностика : навчально-методичний посібник / І. І. Демченко. – Умань, 2014. – С.160.
10. Державний стандарт початкової загальної освіти 2018 року Режим доступу: <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/Державний%20стандарт%20початкової%20освіти.pdf>
11. Державний стандарт початкової загальної освіти №462 від 20 квітня 2011 року <http://www.soippo.edu.ua/index.php/46-uncategorised/412-2013-05-28-10-25-41>
12. Джерело: [osvitacv.com](http://www.osvitacv.com) <http://www.osvitacv.com/index.php/2011-01-11-15-03-48/inclusive-education/methods/31054-2016-02-10-13-52-17>
13. Дитина із церебральним паралічем / О. В. Чеботарьова, Л. В. Коваль, Е. А. Данілавичюте. — Харків : Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. — 40 с. — (Інклюзивне навчання) <http://lib.iitta.gov.ua/711323/1/Дитина%20із%20церебральним%20паралічем.pdf>, с. 6-7, 22
14. Діти з особливими потребами в школі : Психолого-педагогічний супровід /О. Романова та ін. – Київ : Шк. світ, 2011. — 128 с.,7
15. Інклюзивна освіта: досвід і перспективи : [монографія] / Колектив авторів; відп. ред. Г.В. Давиденко. – Вінниця, 2016. – 242 с.// Якобчук Л.М. Інклюзивна освіта – основа інтеграції у суспільство людей з особливими потребами
16. Коломієць Л.І. Аспекти підготовки майбутніх фахівців до забезпечення психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами /Коломієць Леся//Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами : збірник матеріалів ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 08-09 листопада 2018 р.) / редкол.: О. П. Демченко, Н. О. Комарівська, Л. В. Любчак, Л. А. Присяжнюк ; за заг. ред. О. А. Голук. Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2018. Вип. 1. 180 с.,с. 81-85.
17. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: [монографія] / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко – К. : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. – 152 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»)
18. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою :Дефектологія. – 2009. – №4. – С. 3-4.

19. Вступ до спеціальності «Корекційна освіта»: навч. посіб. / О.В. Колишкін. – Суми: Університетська книга, 2013.- 392с. – Режим доступу: <http://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/4001/1/Корекційна%20освіта%20%28підручник%29.pdf>
20. Лазаренко Н.І. Формування в дітей з функціональними обмеженнями індивідуальної системи знань сенсожиттєвого характеру засобами арт-терапії / Н.І. Лазаренко, А.В. Хіля, А.М. Коломієць // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови, 2017. – Вип. 13. – С. 124–156.
21. Лапін А.В. Організаційно-педагогічні умови діяльності асистента вчителя у процесі реалізації змісту предметів природничо-математичного циклу в навчальному закладі з інклюзивною формою нашої освіти». – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua>. – Назва з екрану.3, с.3,6
22. Лапін А.В. Робота асистента вчителя в інклюзивному навчальному закладі. – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>. – Назва з екрану
23. Мартинова, С. Скворцова. Формування вмінь та навичок додавання та віднімання // Початкова освіта. – 1997. – №4.
24. Наказ МОН України від 20.08.2018р. № 924 – Режим доступу: <https://nus.org.ua/news/mon-zminylo-systemu-otsinyuvannya-pershachkiv-nakaz/>
25. Онопрієнко Оксана /Компетентнісно зорієнтовані задачі як засіб формування математичної компетентності учнів // Початкова школа. – 2013. – № 3. – С. 23–26.– Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/705975/1/ПШ_Комп_задачі.pdf.
26. Оришко Ольга, Лаврінець Олександра Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти Збірник наукових праць Випуск 1 Полтава – 2013 с.112-1124 – Режим доступу: red.pnpu.edu.ua › [zbirnuk_doshk_1](#)
27. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник / за заг.ред. Колупаєвої А.А. – К: «А.С.К.», 2012. – 308 с. с.11-12 ,39-40,44-45
28. Полякова О. В. Реалізація компетентнісного підходу у навчанні математики молодших школярів/ Полякова Олена//Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі Збірник тез доповідей за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції молодих учених і студентів(м.Київ, Інститут післядипломної педагогічної освіти Київського університету ім. Б. Грінченка, 27-28 жовтня 2016 року) с. 86-89. Режим доступу: <https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/03/Збірник-тез.pdf>
29. Пометун О. І. Запровадження компетентнісного підходу – перспективний напрям розвитку сучасної освіти [Електронний ресурс] / О. І. Пометун. – Режим доступу : www.visnyk.iatp.org.ua
30. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 р. № 588 "Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх

- навчальних закладах" – Режим доступу: <https://законодавство.com/ministriv-kabineta-postanovi/postanova-vid-serpnya-2017-588-pro-vnesennya-2017-52901.html>
31. Постанова Кабінету Міністрів України від 14.11.2018 р. №952 «Про затвердження Переліку деяких категорій осіб з особливими освітніми потребами»
 32. Програма з математики початкової школи Математика. 1-4 класи 2016 р. <https://osvita.ua/school/program/8793/>
 33. Романовська Д. Психологічний супровід організації роботи з батьками в освітніх навчальних закладах : методичний посібник / Д. Романовська, С. Собкова. – Чернівці, 2003. – 83 с.
 34. Руцька І. Роль вчителя початкових класів у формуванні інтересу до навчання у дітей в умовах інклюзивної освіти / Руцька Ірина // Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами : збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 08-09 листопада 2018 р.) / редкол.: О. П. Демченко, Н. О. Комарівська, Л. В. Любчак, Л. А. Присяжнюк ; за заг. ред. О. А. Голюк. Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2018. Вип. 1. 180 с., с144.
 35. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти : посіб. для вчителів і методистів початкового навчання / О. Я. Савченко. — 2-ге вид., доповн., переробл. — К. : СПД Богданова А. М., 2009. — 226 с.
 36. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами: методичний посібник / Під заг. ред. Софій Н. З., – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 66 с. – Режим доступу: www.ussf.kiev.ua/ieeditions/273/1/
 37. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи // Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5-ти томах / [редкол.: Дзеверин А.Г. (пред.) и др.].. – Київ : Радянська школа, 1977. – Т.4. – С.391-626.с. 494
 38. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям // Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5-ти т. / [редкол.: Дзеверин А. Г. (пред.) и др.]. – Київ : Рад. школа, 1977. – Т. 3. – 670 с. с. 149-151
 39. Таранченко О. М. Діти з особливими потребами в загальноосвітнім у просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів : навч.-метод. посібн. — Київ, 2010 — 96 с. — (Серія «Інклюзивна освіта») — Режим доступу: <http://education-inclusive.com/wp-content/docs/Putivnyk-dlya-pedagogiv.pdf>
 40. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О. Я. Савченко http://metodichniy.kabinetblog.blogspot.com/p/blog-page_9.html
 41. Федоренко А. Особливості роботи асистента вчителя з дітьми з порушеннями опорно-рухового апарату/ Федоренко Алла// Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами : збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції з

- міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 08-09 листопада 2018 р.) / редкол.: О. П. Демченко, Н. О. Комарівська, Л. В. Любчак, Л. А. Присяжнюк; за заг. ред. О. А. Голюк. Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2018. Вип. 1. 180 с., с. 156.
42. Фішман, І.С. Ключові компетентності як результат освіти [Електронний ресурс] / І. С. Фішман. – Режим доступу: http://www.conf.univers.krasu.ru/conf_9/docl_s.html
 43. Хіля А.В. Арт-терапія у системі засобів виховання ціннісного ставлення до життя у дітей та молоді з функціональними обмеженнями: Методичні матеріали. Частина перша / А.В. Хіля. – Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – 252 с.
 44. Хіля А.В. Виховання у дітей з функціональними обмеженнями ціннісного ставлення до життя засобами арт-терапії [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Хіля Анна Вікторівна ; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2017. – 339 с.
 45. Хіля А.В. Нестандартні форми роботи як засіб підвищення якості освітніх послуг та ефективності інклюзивної школи /Хіля Анна// Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами : збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 08-09 листопада 2018 р.) / редкол.: О. П. Демченко, Н. О. Комарівська, Л. В. Любчак, Л. А. Присяжнюк ; за заг. ред. О. А. Голюк. Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2018. Вип. 1. 180 с., с. 154-158.
 46. Хуторський, А. В. Ключові компетенції як компонент особистісно-орієнтованої парадигми [Текст] / А. В. Хуторський // Народна освіта. – 2003. – № 2. – С. 58-64.
 47. Шумиловская Ю. В. Подготовка будущего учителя к работе с учащимися в условиях инклюзивного образования : дис... канд. пед. наук, спец. : 13.00.08 / Юлия Валерьевна Шумиловская. – Шуя, 2011. – 175 с.
 48. Яковлева С. Нейрофізіологічні основи діяльності дітей із дитячим церебральним паралічем / Світлана Яковлева // Дефектологія. – 2013. – № 4. – С. 11–18
 49. <http://osvita.odessa.gov.ua/osobliva-ditina/korisna-nformacya/cerebralnij-paralch/>
 50. <http://www.soippo.edu.ua/index.php/46-uncategorised/412-2013-05-28-10-25->
 51. <http://osvita.odessa.gov.ua/osobliva-ditina/korisna-nformacya/cerebralnij-paralch/>
 52. http://zvkdpu.ucoz.org/index/poradi_psikhologa/0-40
 53. https://uk.wikipedia.org/wiki/Нова_українська_школа
 54. <https://vseosvita.ua/library/kursova-robota-z-temi-formuvanna-klucovih-kompetentnostej-na-urokah-matematiki-44563.html>
 55. kmmedia.com.ua/ed_profi/

- 56.Khilya A. V. Current issues of inclusive education in Ukraine / Anna Viktorivna Khilya // The Ninth International Congress on Social Sciences and Humanities. Proceedings of the Congress (December 2, 2016). «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH [внесений до міжнародних наукометричних баз РИНЦ SCIENCE INDEX, Crossref]. – Vienna. 2016. - P. 40-45.
- 57.Morrison, Amy. Understanding Children's Preferences in Art Making: Implications for Art Therapy. Lesley University, 2013
- 58.Ramirez, Kelvin. Art Therapy for Enhancing Academic Experience of Male High School Freshmen. Lesley University, 2013
- 59.Robin Anthony Tipple. Looking for a Subject – Art Therapy and Assessment in Autism. University of London, 2011
- 60.Schwartz, S. H. & Bilsky, W. Towards a psychological structure of human values // Journal of Personality & Social Psychology, 1987. – P. 550-562.
- 61.Stefanowicz-Zawiszewska Dr Katarzyna. Развитие художественных способностей у здоровых детей и детей со специальными образовательными потребностями (сравнительный анализ в интеграционных классах) // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій. – ВДПУ : Вінниця, 2012. – С. 64-73.
- 62.Teaching Developmentally Disabled Children: The Me Book by O. Ivar Lovaas. Department of Psychology University of California, Los Angeles, 1981. – 205 p.

За час написання дипломної роботи магістр взяла участь у наступних заходах з підвищення кваліфікації (Додаток А):

1. Онлайн-курс «Робота вчителів початкових класів з дітьми з особливими освітніми потребами» від 24.09.2018р. за 30 годинним навчальним планом Сертифікат у базі проекту EdEra <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/ed-era/cert/74b4a06dfb8049d2ada0efa6c6c0332b/valid.html>
2. Участь у семінарі «Метод прикладного аналізу поведінки, як науково-доведений метод при роботі з дітьми з поведінковими порушеннями. Розвиток функціональних навиків у дітей з порушеннями у розвитку» від 10.11.2018р. Гуцуляк С. Я. фахівець по прикладному аналізу поведінки, БФ «Центр розвитку дітей з аутизмом та ін. шими розладами «Золотий ключик», Самойленко О.А. БО БФ «центр соціалізації та реабілітації дітей з аутизмом та іншими розладами «Розвиток».
3. «Онлайн-курс для вчителів початкової школи» від 25.11.2018р. за 60 годинним навчальним планом Сертифікат у базі проекту EdEra <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/ed-era/cert/94c554f3b5b541de9d2be284f7c92f01/valid.html>.
4. Навчання за програмою підвищення кваліфікації освітян з упровадження Концепції «Нова українська школа. Компенсаційна спеціалізована школа освітян» для асистентів вчителів закладів загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням за 150-годинним навчальним планом від 26.12.2018р. (навчання з 16.11.2018р. до 26.12.2018р.).
5. Участь у науково-методичному семінарі Національної академії педагогічних наук України Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка «Сучасні підходи та приклади реалізації педагогічних новацій для дітей з особливими освітніми потребами» від 16.05 2019 р. 8 академ.годин м. Вінниця.
6. Онлайн-курс «Запобігання торгівлі людьми» від 19.05.2019р. тривалістю 15 годин. *Сертифікат у базі проекту EdEra <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/ed-era/cert/74b4a06dfb8049d2ada0efa6c6c0332b/valid.html>
7. Курси підвищення кваліфікації у КВНЗ ВАНО за програмою підвищення кваліфікації ВА 02139682/040810 «Асистенти вчителів закладів загальної

середньої освіти з інклюзивним та інтегрованим навчанням» з 13.05.2019 до 24.05.2019р. за навчальним планом 108 годин. Реєстраційний № 463.

8. Вебінар «Методична підтримка викладання навчального предмета "Математика" у 2 класі» від 12.11.2019 р. Кількість годин: 1 година Спікер вебінару – В. Г. Бевз, Д. В. Васильєва.

НАУКОВИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Лазаренко Наталя – кандидат педагогічних наук, професор, ректор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, *голова*;

Коломєць Алла, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, *заступник голови*;

Галина Кіт, кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, *заступник голови*;

Голок Оксана, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, *заступник голови*;

Демченко Олена, кандидат педагогічних наук, доцент, заступник декана з наукової роботи факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Грошовенко Ольга, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Любчак Людмила, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Присяжнюк Лариса, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Казьмірчук Наталя, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Колосова Олена, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Хлія Анна, кандидат педагогічних наук, асистент кафедри дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Король Альона, асистент кафедри дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, методист Лабораторії логопедії LogoClub™.

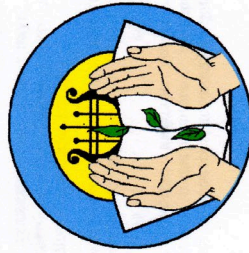
Міністерство освіти і науки України
Департамент освіти і науки Вінницької обласної адміністрації
Департамент освіти Вінницької міської ради
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)
Вища Школа Лисейська в Ченстохові (Польща)
Брестський державний університет імені О.С.Пушкіна (Білорусь)
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (Україна)
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (Україна)
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова (Україна)
Регіональна академія технологій (Латвія)
Спортольська Школа Вица (Польща)
Українська асоціація дослідників освіти UERA (Ukrainian Educational Research Association)
Folkuniversitet (Kursverksamheten vid Uppsala universitet)
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (Україна)
Херсонський державний університет (Україна)

ПРОГРАМА

II Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю

«Інклюзивна освіта
як індивідуальна траєкторія
особистісного зростання дитини
з особливими освітніми потребами»

(Друга школа технологій інклюзивної освіти)
8-9 листопада 2018 року

Вінниця – 2018

Татур Валентина, вчитель-логопед Комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад № 59 Вінницької міської ради»

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ З МОВЛЕНСВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Тернавська Вікторія, здобувач ступеня вищої освіти «магістр» Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ З СИНДРОМОМ ДЕФІЦИТУ УВАГИ

Тютій Яна, здобувач ступеня вищої освіти «магістр» Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Федоренко Алла, здобувач ступеня вищої освіти «магістр» Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УМІНЬ У ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Чередій Ірина, здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр» Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СТАТЕВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Чернятинська Анастасія, Бияковська Аліна, здобувачі ступеня вищої освіти «магістр» Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Чорноіваник Віра, здобувач ступеня вищої освіти «магістр» Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ОБРАЗОВОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ.

Цюх Ірина, здобувач ступеня вищої освіти «магістр» факультету педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

ФОТОТЕРАПІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА РОБОТИ З ДІТЬМИ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ

Хіля Анна, асистент кафедри дошкільної та початкової освіти факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІКТ В ПРОЦЕСІ РОБОТИ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

УЧАСНИКИ КОНФЕРЕНЦІЇ

Країни-учасниці

Україна, Білорусь, Латвія, Китайська Народна Республіка, Польща, Норвегія, Швеція

Установи-учасниці

Департамент освіти і науки Вінницької обласної адміністрації
Департамент освіти Вінницької міської ради
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

Вінницький національний медичний університет імені Миколи Івановича Пирогова (Україна)

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ (Україна)

Вінницька обласна громадська організація «Гармонія» (Україна)

Вінницька міська громадська організація соціального становлення та розвитку окремих малозахищених категорій молоді «Паросток» (Україна)

Вища Школа Лінгвістична в Ченстохові (Польща)
Благодійний фонд «Центр соціалізації та реабілітації дітей з аутизмом та іншими розладами «Розвиток»

Громадська організація «Вінниця Даун синдром» (Україна)

Брестський державний університет імені О.С.Пушкіна (Білорусь)

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (Україна)

Громадська організація «Культурний Весвіт» (Україна)

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (Україна)

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (Україна)

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (Україна)

Міський центр соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями «Гармонія» (м. Вінниця, Україна)

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова (Україна)

Національний університет фізичного виховання і спорту України (Україна)

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Україна)

Чернівецький національний технологічний університет (Україна)

Резекненська академія технологій (Латвія)

Старопольська Школа Вища (Польща)

Українська асоціація дослідників освіти UERA (Ukrainian Educational Research Association)

Folkuniversitetet (Kursverksamheten vid Uppsala universitet) (Sweden)

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (Україна)

Херсонський державний університет (Україна)

28 листопада 2019 року

(м. Вінниця, вул. Острозького, 32, 1 корпус)

9.00 – 9.30 Реєстрація учасників (відповідно до списку)
9.30 – 13.00 Відкриття заходу. Презентація спікерів. Пленарне засідання (ауд. 113)

УРОЧИСТЕ ВІДКРИТТЯ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Наталія Лазаренко, кандидат педагогічних наук, професор, ректор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Україна)

ЗВЕРНЕННЯ ДО УЧАСНИКІВ

Алла Коломієць, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Україна)

Галина Кіт, кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв імені Валентини Волошиної Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Україна)

Йоланта Гурал-Пуцроле, професор, проректор Старопольської Школи Вищої (м. Кельце, Польща)

Томаш Кук, проректор з міжнародної співпраці Вищої Школи Лінгвістичної (м. Ченстохова, Польща)

Janis Dzerviniks, Dr.paed., professor Rezekne Academy of Technologies, Dean of Faculty of Education, Languages and Design (Latvia)

Ali Rashidi, The head of the Department for International Cooperation. Folkuniversitetet (Uppsala, Sweden)

Оксана Голюк, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Україна)

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Наталія Стрельчук, начальник соціально-гуманітарного відділу Барської міської ради **ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В ДІІ: ІНТЕГРАЦІЯ ТЕОРІЇ В ПРАКТИКУ**

Лариса Романяк, заступник директора з навчально-виховної роботи Барського ліцею №2 Барської міської ради Вінницької області
УПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВИТИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: З ДОСВІДУ РОБОТИ

Попіловська Ірина, вчитель-асистент інклюзивного навчання Барського ліцею №2 Барської міської ради Вінницької області

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗВИВАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ТА КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З АУТИСТИЧНОЮ ДИТИНОЮ В УМОВАХ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Бродецька Катерина, вчитель-асистент інклюзивного навчання Барського ліцею №2 Барської міської ради Вінницької області
ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ З АУТИЗМОМ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ

Людмила Пясецька, практичний психолог Комунального Закладу «Інклюзивно-ресурсний центр №1» Вінницької міської ради
РОЗЛАДИ АУТИЧНОГО СПЕКТРУ. ВИЗНАЧЕННЯ ДІАПАЗОНУ ПРОЯВУ ЗА МЕТОДИКАМИ RER TA CASD

Лариса Фурсова, директор ІРЦ Гайсинської районної ради Вінницької області
СПІВПРАЦЯ ПРАЦІВНИКІВ ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИХ ЦЕНТРІВ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Горбатьок Олександра, практичний психолог Комунальної установи Лука-Мелешківський інклюзивний центр Вінницького району
ВЗАЄМОДІЯ ВЧИТЕЛЯ І АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ

СЕМІНАР-ТРЕНІНГ «ЛОГОРИТМІКА ДЛЯ ВСІХ І КОЖНОГО» (тренінгова)

11.00 – 13.00 Семінар-тренінг «Логоритміка для всіх і кожного». Частина I.
Спікер: **Стороженко Анна**

Спеціаліст вищої категорії, вихователь-методист, викладач класу фортепіано, автор дитячих пісень, композитор музичної хрестоматії «Музика в режимних моментах ЗДО», керівник студії естетичного розвитку «Мистецьке джерельце», музичний керівник ЗДО «Віночок» (м. Бровари, Київська область)

13.00 – 13.30 Перерва

13.30 – 17.30 Семінар-тренінг «Логоритміка для всіх і кожного». Частина II

17.30 – 18.00 Рефлексія. Сертифікація.

ПОРЯДОК РОБОТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ЧИТАНЬ

8 жовтня 2018 р.

12.00 – 13.30 – реєстрація учасників регіональних педагогічних читань; огляд виставки науково-педагогічної літератури і періодичних видань, присвячених 100-й річниці з дня народження В.О.Сухомлинського

9 жовтня 2018р.

13.30 – 15.00 – пленарне засідання
15.15 – 17.00 – робота секцій

11 жовтня 2018 р.

11.40 – 13.30 – проведення конкурсу педагогічної майстерності серед студентів ІV курсу факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

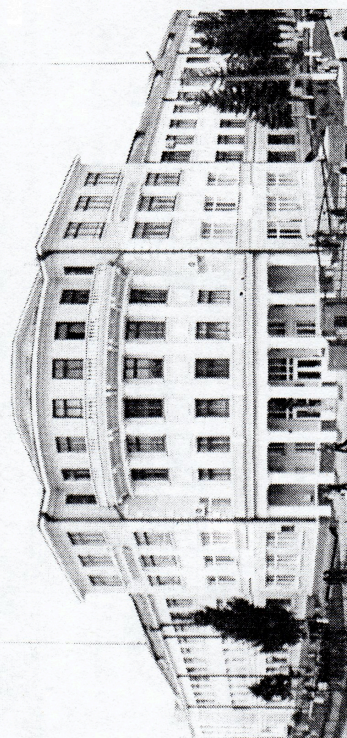
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Михайла Коцюбинського

ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ, ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ І МИСТЕЦТВ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

ПРОГРАМА

*регіональних педагогічних читань
„Реалізація ідей В.О.Сухомлинського
у практиці роботи
сучасних освітніх закладів”*

(8–11 жовтня 2018р.)

Вінниця 2018

Сорока Наталія, студентка 1-го курсу магістратури Вінницького державного педагогічного університету –
Питання розвитку творчо активної особистості в контексті ідей В.Сухомлинського

Сторчак Олена, студентка 1-го курсу магістратури Вінницького державного педагогічного університету –
Шляхи виховання патріотичних почуттів молодших школярів за ідеями В.О.Сухомлинського

Тиндик Ольга, студентка магістратури Вінницького державного педагогічного університету –
Формування екологічної компетентності дошкільників крізь призму педагогічних ідей В.О.Сухомлинського

Троян Ольга, студентка 1-го курсу магістратури Вінницького державного педагогічного університету –
Створення розвивального освітнього середовища на засадах педагогіки гуманізму В.Сухомлинського

Федоренко Алла, студентка 1-го курсу магістратури Вінницького державного педагогічного університету –
Можливості використання виховного потенціалу педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського в умовах НУШ

Федорчук Юлія, студентка 2-го курсу магістратури Вінницького державного педагогічного університету –
Діагностична функція вихователя групи продовженого дня

Хаустова Анна, студентка 2-го курсу магістратури Вінницького державного педагогічного університету –
Використання казки як засобу розвитку емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку у спадщині В.О.Сухомлинського

Пленарне засідання

(ауд.248 факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв Вінницького державного педагогічного університету, головний корпус)

Коломієць А.М., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та професійної освіти, проректор з наукової роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського – **вступне слово**

Кіт Г.Г., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, декан факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського –

Ідеї В.О.Сухомлинського в дидактиці сучасної початкової школи

Голюк О.А., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського –

Реалізація ідей Василя Сухомлинського в процесі оновлення освітнього процесу в педагогічних закладах вищої освіти

Майданик О.В., кандидат педагогічних наук, завідувач шкільного відділення Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу –

Використання ідей Василя Сухомлинського у процесі формування громадянської компетентності майбутніх учителів початкової школи

Лапшина І.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського –

Педагогічні умови реалізації наступності дошкільної та шкільної освіти в контексті творчої спадщини Василя Сухомлинського

Перелік нормативно-правових актів, що регулюють політику держави та діяльність виконавчих органів влади щодо забезпечення життєдіяльності дітей та молоді з функціональними обмеженнями:

1. Конвенція ООН про права дитини

2. Конституція України

3. Закони України:

- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання» (№ 1324 – VII від 5 червня 2014 р.);
- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг від 6 вересня 2018 року № 2541-VIII.
- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо прав інвалідів» (№ 4213-VI від 22.12.2011);
- Закон України «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» (№ 2442-17 від 06 липня 2010 р.)
- Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про освіту" щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» від 23 травня 2017 року № 2053-VIII;
- Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про освіту" щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг від 05.07.2017 № 6437;
- Закон України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам» від 16 листопада 2000 р. № 2109-III;
- Закон України «Про дошкільну освіту» від 11 липня 2001 р. № 2628-III (стаття 35);
- Закон України «Про загальну середню освіту» від 13 травня 1999 р. № 651-XIV (статті 9, 21);
- Закон України «Про освіту» від 23 травня 1991 р. № 1060-XII (стаття 37) ;
- Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 21 березня 1991 р. № 875-XII;
- Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. № 2402-III (статті 21, 26, 27);
- Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» від 06 жовтня 2005 р. № 2961;
- Закон України «Про соціальні послуги» від 19 червня 2003 р. № 966-IV;
- Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» від 21 червня 2001 р. № 2558-III;
- Закон України № 2961 від 06.10.2005 р. «Про реабілітацію інвалідів в Україні»;
- Закон України від 13 травня 1999 р. № 651-XIV «Про загальну середню освіту» (статті 9, 21);
- Закон України від 16 листопада 2000 р. № 2109-III «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам»;
- Закон України від 19 червня 2003 р. № 966-IV «Про соціальні послуги»;
- Закон України від 21 березня 1991 р. № 875-XII «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»
- Закон України від 21 червня 2001 р. № 2558-III «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю»;

• Закон України від 23 травня 1991 р. № 1060-XII «Про освіту» (стаття 37) ;

• Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III «Про охорону дитинства» (статті 21, 26, 27);

4. Нормативно-правові акти видання Кабінету Міністрів України:

- Постанова Кабінету Міністрів України від 13 жовтня 1993 р. № 859 «Про організацію діяльності загальноосвітніх шкіл соціальної реабілітації та професійних училищ соціальної реабілітації»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 05 квітня 1994 р. № 226 «Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування»;

- Постанова Кабінету Міністрів України від 16 червня 1995 р. №433 «Про поліпшення матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 20 липня 1996 р. №767 «Про реалізацію Конвенції ООН про права дитини, Всесвітньої декларації про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей, Національної програми «Діти України» та підготовку щорічної державної доповіді про становище дітей в Україні»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 16 червня 1998 р. №909 «Про поліпшення матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2000 р. №1545 «Про схвалення концепції ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2002 р. №1243 «Про невідкладні питання діяльності дошкільних та інтернатних навчальних закладів»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 р. №585 «Про встановлення строку навчання у загальноосвітніх навчальних закладах для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 12 травня 2004 р. №608 «Про затвердження типового положення про центр соціально-психологічної допомоги»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 5 липня 2004 р. №848 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 р. №619-р «Про затвердження Концепції соціальної адаптації осіб з розумовою відсталістю»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2004 р. №1126 «Про заходи щодо вдосконалення соціальної роботи із сім'ями, дітьми та молоддю»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 22 листопада 2004 р. №1591 «Про затвердження норм харчування у навчальних та оздоровчих закладах»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2005 р. №877 «Про затвердження типового положення про центр соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 08.12.2006 р. №1686 «Про затвердження державної типової програми реабілітації інвалідів»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 31.01.2007 р. №80 «Про затвердження порядку надання інвалідам та дітям-інвалідам реабілітаційних послуг»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 12 травня 2007 р. №716 «Про затвердження державної програми розвитку системи реабілітації та трудової зайнятості осіб з обмеженими фізичними можливостями, психічними захворюваннями та розумовою відсталістю на період до 2011 року»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 р. № 757 «Про затвердження положення про індивідуальну програму реабілітації інвалідів» .
- Постанова Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. №1242 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2009 р. №784 «Про затвердження плану заходів щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення на 2009-2015 роки «Безбар'єрна Україна»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2009 р. №1301 «Про затвердження порядку забезпечення інвалідів і дітей-інвалідів технічними та іншими засобами»;
- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2009 р. №1482-р «Про затвердження плану заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2012 року»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. №780 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 р. №585»;

- Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. №872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 18 липня 2012 р. «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України №346 від 14.04.1997 р. та № 963 від 14.06.2000 р.»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 08 серпня 2012 р. №734 «Про організацію діяльності загальноосвітніх шкіл та професійних училищ соціальної реабілітації»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2013 р. №607 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами», визначає оптимальний зміст та обсяг навчального навантаження для дітей з особливими освітніми потребами у поєднанні з корекційно-розвитковою роботою»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 8 липня 2015 р. №479 «Про внесення змін в додаток 2 до постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2002 р. № 1298»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2015 р. № 531 Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 р. № 346 і від 14 червня 2000 р. № 963»
- Постанова Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2016 р. №671 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2016 р. №753 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 р. № 585»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. №545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 р. №588 «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах».
- Постанова Кабінету Міністрів України №88 від 21 лютого 2018 року «Про деякі питання використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами у 2018 році»
- Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 617 «Деякі питання створення ресурсних центрів підтримки інклюзивної освіти та інклюзивно-ресурсних центрів».
- Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 615 «Про затвердження Порядку використання у 2018 році коштів, передбачених у державному бюджеті на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами».
- Постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 №221 «Про затвердження Положення про спеціальну школу та Положення про навчально-реабілітаційний центр»
- Постанова Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2019 р. № 129 «Деякі питання використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами у 2019 році»

5 Міністерства освіти і науки України:

- Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 № 912 «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання»;
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 09.12.2010 № 1224 «Про затвердження Положення про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах»;
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.02.2015 № 104/52 «Про затвердження Порядку комплектування інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах»;
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.02.2015 № 134 «Про затвердження Типових навчальних планів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів III ступеня для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку»;
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 19.06.2015 № 651 «Про внесення зміни до деяких наказів»;
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2016 № 8 «Про затвердження Положення про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах»;
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.04.2016 № 476 «Про надання грифів Міністерства освіти і науки України навчальній літературі для дітей з особливими освітніми потребами»;

- Наказ Міністерства освіти і науки України від 20.05.2016 № 544 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 04 листопада 2010 року № 1055»;
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2017 № 1/9-385 «Про навчальні плани та організацію навчально-реабілітаційного процесу для учнів з особливими освітніми потребами загальноосвітніх навчальних закладів у 2017/2018 навчальному році»;
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.07.2017 № 1081 «Про затвердження типового навчального плану для дітей з інтелектуальними порушеннями помірною та тяжкою ступеня (початкова школа)»;
- Лист МОН України від 19.09.2017 №11-9320 Про організацію корекційно-розвиткової роботи з дітьми із порушеннями слуху, які навчаються у загальноосвітніх навчальних закладах»;
- Лист Міністерства освіти і науки України від 18.05.2012 № 1/9-384«Про організацій: інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах»;
- Лист Міністерства освіти і науки України від 26.07.2012 № 1/9-529 «Про організацій: психологічного супроводу в умовах інклюзивного навчання»;
- Лист Міністерства освіти і науки України 25.09.2012 № 1/9-675 «Щодо посадових обов'язки асистента вчителя»;
- Лист Міністерства освіти і науки України від 28.09.2012 № 1/9-694 «Щодо введення посади вихователя (асистента вчителя) у загальноосвітніх навчальних закладах з інклюзивним-навчанням»;
- Лист Міністерства освіти і науки України від 02.01.2013 № 1/9-1 «Про визначення завдань працівників психологічної служби системи освіти в умовах інклюзивного навчання»;
- Лист Міністерства освіти і науки України від 08.08.2013 № 1/9-539 «Про організаційно-методичні засади забезпечення права на освіту дітям з особливими освітніми потребами»;
- Лист Міністерства освіти і науки України від 13.08.2014 1/9-413«Про організацію навчально-виховного процесу учнів з розумовою відсталістю та затримкою психічного розвитку»;
- Лист Міністерства освіти і науки України від 13.08.2014 № 1/9-414 «Про забезпечення безперешкодного доступу до навчальних закладів»;
- Лист Міністерства освіти і науки України від 28.08.2014 № 1/9-430 «До листів Міністерства освіти і науки України від 25.06.2014»;
- Лист Міністерства освіти і науки України від 04.09.2014 № 1/9-445 «Про забезпечення права на освіту дітям з особливими освітніми потребами з числа переселенців із місць проведення антитерористичної операції»;
- Лист Міністерства освіти і науки України від 09.06.2016 № 1/9-293 «Про доступність дітей з особливими потребами до опорних навчальних закладів»;
- Лист Міністерства освіти і науки України від 09.06.2016 № 1/9-296 «Про структуру 2016/2017 навчального року та навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів»;
- Лист Міністерства освіти і науки України від 12.07.2016 № 1/9-364 «Про організаційно-методичні засади забезпечення навчально-виховного процесу для учнів з особливими освітніми потребами загальноосвітніх навчальних закладів у 2016/2017 навчальному році»;
- Лист Міністерства освіти і науки України від 30.08.2016 № 2/1-14-1659-16 «Щодо організації навчального процесу для учнів з особливими освітніми потребами з урахуванням змін»;
- Лист Міністерства освіти і науки України від 3.07.2017 № 1/9-362 «Про Перелік навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання у загальноосвітніх навчальних закладах для навчання дітей з особливими освітніми потребами (за нозологіями) у 2017/2018 навчальному році»;
- Лист МОН України від 05.08.2019 № 1/9-498 «Методичні рекомендації щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами в закладах освіти в 2019/2020 навчальному році»;
- Лист МОН України від 26.06.2019 №1/9-409 «Щодо організації інклюзивного навчання у закладах освіти у 2019/2020 н.р.».

6. Укази Президента України:

- Указ Президента України від 18.12.2007 №1228 «Про додаткові невідкладні заходи щодо створення сприятливих умов життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями»;

- Указ Президента України від 30 вересня 2010 р. №926/2010 «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні»;
- Указ Президента України від 19 травня 2011 р. № 588/2011 «Про заходи щодо розв'язання актуальних проблем осіб з обмеженими фізичними можливостями»;
- Указ Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013 «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року»;
- Указ Президента України від 03 грудня 2015 р. №678/2015 «Про активізацію роботи щодо забезпечення прав людей з інвалідністю»;
- Указ Президента України від від 25 серпня 2015 року №501/2015 “Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини”.

Додаток В

**КОМУНАЛЬНА УСТАНОВА «ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИЙ ЦЕНТР»
ЛИПОВЕЦЬКОЇ РАЙОННОЇ РАДИ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Адреса: 22500
вул.Шкільна.2
м.Липовець
Липовецький район
Вінницька область

ВИСНОВОК

**про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини
від 22 серпня 2018 р. № 5**

1. Загальні дані про дитину:

прізвище, ім'я, по батькові _____

дата народження 2011 р.

адреса проживання м.Липовець.

дошкільний/загальноосвітній/професійно-технічний навчальний заклад (у разі здобуття повної загальної середньої освіти). в якому виховується/навчається дитина. адреса -

2. Дані про сім'ю дитини (батьків (одного з батьків) або законних представників, братів, сестер)

Мати/законний представник	Батько/законний представник
	-
Рік народження: 1986 р.	Рік народження: -
Освіта вища	Освіта -
Місце роботи/посада	Місце роботи/посада
По догляду	-

Брати, сестри (прізвище, ім'я, по батькові, вік) — 2017 р.

3. Умови виховання в сім'ї, відносини між членами сім'ї - доброзичливі.

4. Інформація про стан здоров'я дитини

Інформація про розвиток дитини/анамнез:

Дівчинка народилась від 3 вагітності, перші пологи в терміні 27-28 тижнів. Вага – 1.330, зріст – 39 см. по Алгару 4-5 б. У віці 19 днів переведена у ВОДКЛ на протязі 5 днів знаходилась на ШВЛ. ЦМІД з приводу внутрішньоутробної інфекції неуточн. етіології двобічна пневмонія. Був поставлений діагноз – ДЦП.

Медичний діагноз: -

5. Навчальні заклади, в яких навчалася/навчається дитина (дошкільні/загальноосвітні)

Період	Дошкільний навчальний заклад/група, загальноосвітній навчальний заклад/клас, професійно-технічний навчальний заклад/група	Форма навчання
-	-	-

Оцінка навчальної діяльності (відповідно до основних критеріїв формування вмінь та навичок дітей дошкільного віку; для дітей шкільного віку - сформованість знань, вмінь, навичок відповідно до навчальних програм)

Компетенція (знання, здібності, уміння, навички)	Потреби	Рекомендації
Уповільнене формування мисленєвих операцій, таких як: порівняння, виділення істотних і не суттєвих ознак, соціально-побутові навички не відповідають віковій дитини на тлі основного захворювання.	Надання корекційно-розвиткової допомоги (психологічної)	Розвиток мисленєвих операцій, формування соціально побутових навичок

7. Загальні висновки

Особливі освітні потреби (наявність): так.

Порушення саморегуляції, соціальних і комунікативних форм поведінки. Рівень самостійності низький, потребує постійної допомоги та стимуляції під час виконання завдань.

Рекомендовано корекційно-розвиткові заняття:

-1 години для проведення занять з практичним психологом з розвитку підвищення пізнавальних психічних процесів та підтримки позитивної мотивації у процесі навчання;

-3 години для проведення занять з вчителем лікувальної фізкультури з розвитку зміцнення організму та корекція опорно-рухового апарату;

-1 години для проведення занять з вчителем -логопедом;

-1 година для проведення занять з вчителем-дефектологом.

Психолого-педагогічна допомога

Види допомоги	Напрямок	Період/обсяг	Спеціаліст
Заняття з практичним психологом	Розвиток психічних процесів(мислення, увага, пам'ять). Розвиток емоційно-вольової сфери.	Упродовж 2018-2019 навчального року	Практичний психолог
Заняття з вчителем-логопедом	Активізація тонусу м'язів артикуляційного апарату, розвиток фонематичного слуху, граматичної та лексичної будови мовлення, постановка артикуляції, порушених звуків при псевдобульбарній дизартрії.	Упродовж 2018-2019 навчального року	Вчитель-логопед
Заняття з вчителем лікувальної фізкультури	Зниження гіпертонусу провідних м'язів і м'язів згиначів, зміцнення ослаблених м'язів, поліпшення рухливості в суглобах, корекція порочних установок ОРА, поліпшення координації рухів і рівноваги, стабілізація правильного положення тіла, закріплення навичок самостійного стояння, ходьби, розширення загальної рухової активності дитини, тренування вікових рухових навичок.	Упродовж 2018-2019 навчального року	Вчитель лікувальної фізкультури
Заняття з вчителем-дефектологом	Розвиток мисленєвих операцій, формування соціально-побутових навичок.	Упродовж 2018-2019 навчального року	
Додаткові Психолого-педагогічні заняття		-	-
Інше(наявність)	Підручники для дітей з РВД, дошка, планшет.	Упродовж 2018-2019 року	

спеціальних підручників, корекційного обладнання, тощо)		2018-2019 року	
Повторна психолого-педагогічна оцінка			

8. Рекомендації

Рекомендації	заходи	Період проведення	Відповідальний за проведення
Рекомендації для асистента вчителя	-Вироблення санітарно-гігієнічних умінь та навичок, догляд за собою та своїми речами. -здійснювати соціально-педагогічний супровід; -проводити навчальні, виховні, соціально-адаптаційні заходи; -допомагати виконувати завдання; -залучати до різних видів діяльності; -адаптувати навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дитини.	Упродовж 2018-2019 навчального року	Асистент вчителя
Рекомендації для вихователів			
Рекомендації для практичного психолога	Підвищення самооцінки дитини. Розвиток психічних процесів(мислення, увага, пам'ять)	Упродовж 2018-2019 навчального року	Практичний психолог
Рекомендації для вчителя-логопеда	Активізація тонусу м'язів артикуляційного апарату, розвиток фонематичного слуху, граматичної та лексичної будови мовлення, постановка артикуляції, порушених звуків при псевдобульбарній дизартрії.	Упродовж 2018-2019 навчального року	Вчитель-логопед
Рекомендації для вчителя лікувальної фізкультури	Зниження гіпертонусу провідних м'язів і м'язів згиначів, зміцнення ослаблених м'язів, поліпшення рухливості в суглобах, корекція порочних установок ОРА, поліпшення координації рухів і рівноваги, стабілізація правильного положення тіла, закріплення навичок самостійного стояння, ходьби, розширення загальної рухової активності дитини, тренування вікових рухових навичок, засвоєння основних видів побутової діяльності з урахування розумового розвитку дитини.	Упродовж 2018-2019 навчального року	Вчитель лікувальної фізкультури
Рекомендації для вчителя-дефектолога	Формування соціально-побутових навичок.	Упродовж 2018-2019 навчального року	Вчитель-дефектолог
Рекомендації для батьків або законних представників потреба в асистенті дитини.	Облаштування місця для навчання відпрацювання і закріплення сформованих фахівцями навичок і вмінь. Стимулювати і заохочувати самостійність дитини у межах допустимого.розвивати уміння неконфліктного спілкування через доброзичливе ставлення до оточуючих	Упродовж 2018-2019 навчального року	Батьки

консультація лікаря, соціального працівника тощо)			
Рекомендації щодо створення безбар'єрного середовища у навчальному закладі	Створення спеціальних умов для зменшення стресогенності навколишнього середовища (предметно-просторові, організаційно-сміслові, соціально-психологічні)	Упродовж 2018-2019 навчального року	Батьки, педагоги

9. Фахівці інклюзивно-ресурсного центру, які провели оцінку

Директор інклюзивно-ресурсного центру _____

Особа, відповідальна за оформлення висновку _____

Практичний психолог _____

Вчитель-дефектолог _____

Вчитель-логопед _____

Вчитель лікувальної фізкультури _____

Результати голосування:
за 5

проти -
утрималося -

Дата підписання висновку . 08.2018р.

З висновком ознайомлений/ознайомлена:

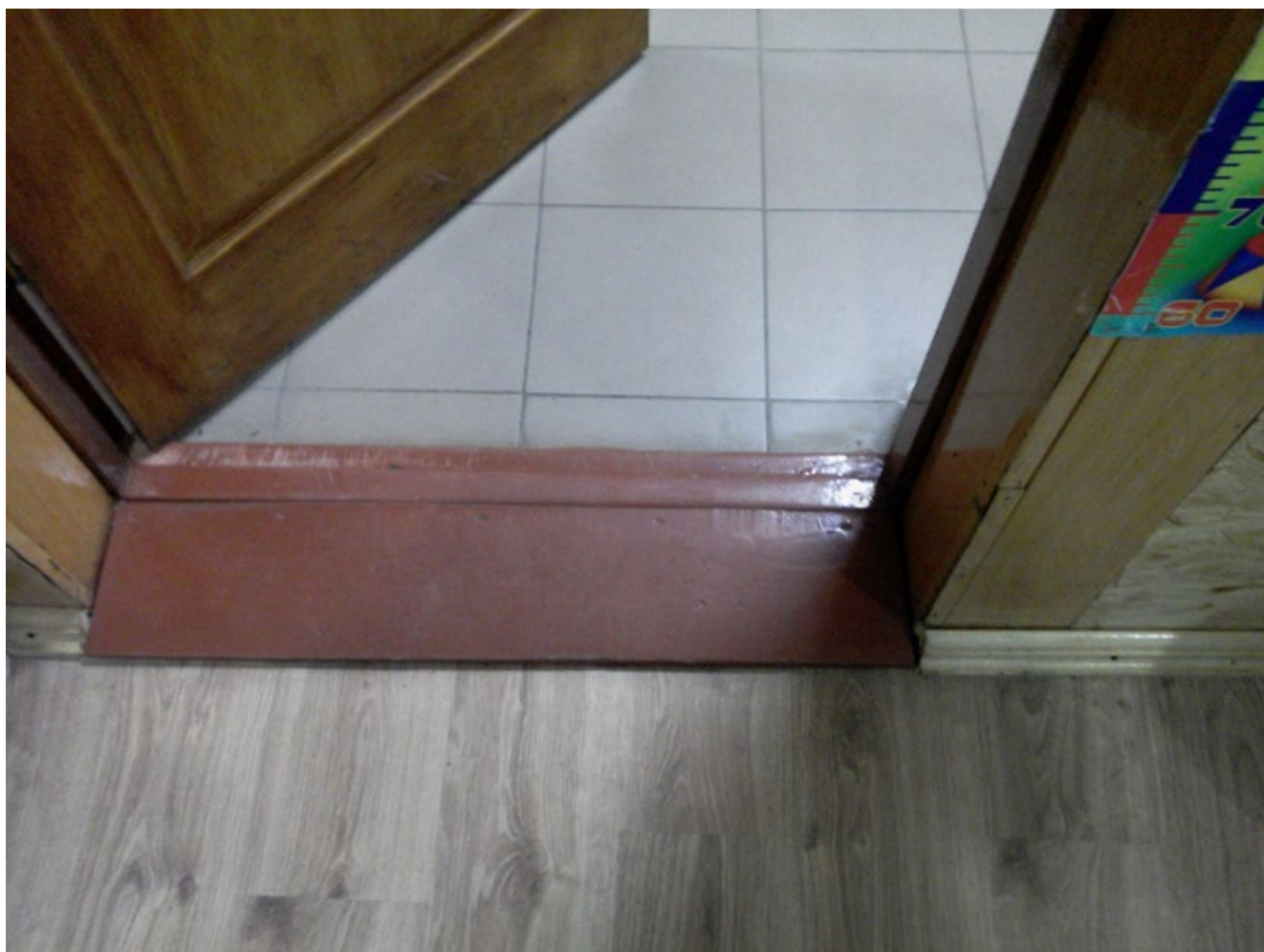
(прізвище, ім'я, по батькові батька/матері або законного представника дитини)

08.2018 р.

(підпис)

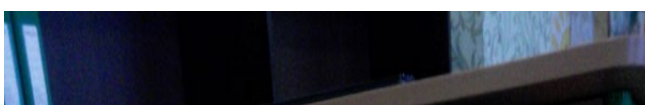

Змінено дизайн порогу в класі

Додаток Д

Виготовлено стілець та додано двомісну парту

Додаток Е

Додано одномісну парту

Додаток 3
Зразок анкети для
учнів 3-4 класів

АНКЕТА ДЛЯ ДІТЕЙ**«МОЄ СТАВЛЕННЯ ДО ДІТЕЙ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ»**

1. Чи знаєш ти, хто такі діти з особливими освітніми потребами?

- а) так;
- б) хотів(ла) би знати;
- в) ні.

2. Як ти ставишся до дітей з інвалідністю?

- а) добре;
- б) мені їх шкода;
- в) байдуже.

3. В якій школі краще було б навчатися дітям з інвалідністю?

- а) у загальноосвітній школі;
- б) удома;
- в) у спеціалізованій школі.

*4. Як ти поставишся до того, якщо дитина з інвалідністю буде твоїм
однокласником, другом?*

- а) добре;
- б) байдуже;
- в) негативно.

*5. Якщо такі діти навчатимуться в твоєму навчальному закладі, чи будеш ти
з ними спілкуватися?*

- а) так, адже вони такі, як я;
- б) не знаю;
- в) ні, мені це не потрібно.

Додаток 3. 1

Зразки анкет із відповідями
учнів 3-4 класів

АНКЕТА ДЛЯ ДІТЕЙ

«МОЄ СТАВЛЕННЯ ДО ДІТЕЙ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ»

1. Чи знаєш ти, хто такі діти з особливими освітніми потребами?

- ☒ а) так;
б) хотів(ла) би знати;
в) ні.

2. Як ти ставишся до дітей з інвалідністю?

- а) добре;
☒ б) мені їх шкода;
в) байдуже.

3. В якій школі краще було б навчатися дітям з інвалідністю?

- ☒ а) у загальноосвітній школі;
б) удома;
в) у спеціалізованій школі.

4. Як ти поставишся до того, якщо дитина з інвалідністю буде твоїм однокласником, другом?

- ☒ а) добре;
б) байдуже;
в) негативно.

5. Якщо такі діти навчатимуться в твоєму навчальному закладі, чи будеш ти з ними спілкуватися?

- ☒ а) так, адже вони такі, як я;
б) не знаю;
в) ні, мені це не потрібно.

АНКЕТА ДЛЯ ДІТЕЙ

«МОЄ СТАВЛЕННЯ ДО ДІТЕЙ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ»

1. Чи знаєш ти, хто такі діти з особливими освітніми потребами?

- ☒ а) так;
б) хотів(ла) би знати;
в) ні.

2. Як ти ставишся до дітей з інвалідністю?

- а) добре;
☒ б) мені їх шкода;
в) байдуже.

3. В якій школі краще було б навчатися дітям з інвалідністю?

- ☒ а) у загальноосвітній школі;
б) удома;
☒ в) у спеціалізованій школі.

4. Як ти поставишся до того, якщо дитина з інвалідністю буде твоїм однокласником, другом?

- ☒ а) добре;
б) байдуже;
в) негативно.

5. Якщо такі діти навчатимуться в твоєму навчальному закладі, чи будеш ти з ними спілкуватися?

- а) так, адже вони такі, як я;
б) не знаю;
☒ в) ні, мені це не потрібно.

АНКЕТА ДЛЯ ДІТЕЙ

«МОЄ СТАВЛЕННЯ ДО ДІТЕЙ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ»

1. Чи знаєш ти, хто такі діти з особливими освітніми потребами?

- ☒ а) так;
б) хотів(ла) би знати;
в) ні.

2. Як ти ставишся до дітей з інвалідністю?

- а) добре;
☒ б) мені їх шкода;
в) байдуже.

3. В якій школі краще було б навчатися дітям з інвалідністю?

- а) у загальноосвітній школі;
б) удома;
☒ в) у спеціалізованій школі.

4. Як ти поставишся до того, якщо дитина з інвалідністю буде твоїм однокласником, другом?

- ☒ а) добре;
б) байдуже;
в) негативно.

5. Якщо такі діти навчатимуться в твоєму навчальному закладі, чи будеш ти з ними спілкуватися?

- ☒ а) так, адже вони такі, як я;
б) не знаю;
в) ні, мені це не потрібно.

АНКЕТА ДЛЯ ДІТЕЙ

«МОЄ СТАВЛЕННЯ ДО ДІТЕЙ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ»

1. Чи знаєш ти, хто такі діти з особливими освітніми потребами?

- ☒ а) так;
б) хотів(ла) би знати;
в) ні.

2. Як ти ставишся до дітей з інвалідністю?

- а) добре;
☒ б) мені їх шкода;
в) байдуже.

3. В якій школі краще було б навчатися дітям з інвалідністю?

- а) у загальноосвітній школі;
б) удома;
☒ в) у спеціалізованій школі.

4. Як ти поставишся до того, якщо дитина з інвалідністю буде твоїм однокласником, другом?

- ☒ а) добре;
б) байдуже;
в) негативно.

5. Якщо такі діти навчатимуться в твоєму навчальному закладі, чи будеш ти з ними спілкуватися?

- ☒ а) так, адже вони такі, як я;
б) не знаю;
в) ні, мені це не потрібно.

Додаток 3. 2

Результати анкетування

учнів 3-4 класів

Результати:

За кожную

Відповідь А) 3 бали;

Відповідь Б) – 1 бал,

Відповідь В) – 0 балів.

10-15 балів – діти, доброзичливі, відкриті до спілкування з іншими. Можуть бути гарними товаришами і розуміти інших.

5-9 балів – досить доброзичливі, вміють прислухатись та співчувати. Потрібно розвивати свої добрі чесноти та вміння дружити.

0-4 бали – не дуже доброзичливі, спілкування з іншими - спосіб отримати вигоду. Потрібно вчитися розуміти інших, толерантно ставитись до оточуючих, виявляти свої позитивні сторони, не боятися бути щирими.

95%- набрали від 10 до 15 балів

Діти, доброзичливі, відкриті до спілкування з іншими. Можуть бути гарними товаришами і розуміти інших.

5%- набрали від 5 до 9 балів.

Діти виявили що вони досить доброзичливі, вміють прислухатись та співчувати. Їм потрібно розвивати свої добрі чесноти та вміння дружити.

Додаток К

Свідоцтво досягнень за 1 клас (підсумковий період)

СВІДОЦТВО ДОСЯГНЕНЬ

Характеристика особистих досягнень				
Характеристика особистих досягнень	має значні успіхи	показує певні успіхи	показує результати з певними успіхами	показує певні успіхи з певними успіхами
Виявляє інтерес до навчання	+			
Активно працює на уроці	+			
Ставить запитання про нове, незрозуміле	+			
Виявляє старанність у навчанні	+			
Працює зосереджено	+			
Виявляє самостійність у роботі		+		
Доброзичливо ставиться до оточуючих	+			
Співпрацює з іншими дітьми	+			
Вирішує конфлікти мирним шляхом	+			
Знаходить успішні шляхи вирішення проблем		+		
Дотримується правил поведінки під час уроку, гри, відпочинку	+			
Бере відповідальність за свої дії		+		

Характеристика особистих досягнень	має значні успіхи	показує певні успіхи	показує результати з певними успіхами	показує певні успіхи з певними успіхами
Українська мова, мова корінних народів та національних меншин (мова навчання)				
Уважно слухає і розуміє коротке висловлення	+			
Виступи в діалог на теми, які викликають зацікавлення		+		
Дотримується правил спілкування: привітання, прощання, подяка, прохання, запитання	+			
Зрозуміло висловлює власні потреби, відгук, спостереження		+		
Знає всі літери алфавіту, читав з відповідною інтонацією і розуміє зміст простих коротких текстів		+		
Висловлює власне ставлення до прочитаного			+	
Виявляє інтерес до читання, відповідає на запитання, про що (про кого) любить читати		+		
Називає і розкріплює назви всіх рукописів малі й великі літери алфавіту		+		
Складує слова і речення з друкованого і рукописного тексту	+			
Пізнає прості короткі висловлювання: перекрес, північ, південь, під дощування слова (в яких наголоси збігаються зі значенням), речення з 3-4 слів		+		
Математика				
Орієнтується у просторі, порівнює розташування предметів	+			
Додає і віднімає числа у межах 10 (написком)	+			
Лічить об'єкти і знає числа у межах 10/100 (співголосення)	+			
Знає і виконує дії з числами у межах 10/100		+		
Порівнює числа у межах 10	+			
Розв'язує прості задачі		+		
Розрізняє геометричні форми предметів між собою	+			
Визначає довжину об'єктів за допомогою вимірних засобів, ділилки		+		

Характеристика особистих досягнень	має значні успіхи	показує певні успіхи	показує результати з певними успіхами	показує певні успіхи з певними успіхами
Я досліджую світ				
Цікавиться темами, що вивчаються, виявляє допитливість до навколишнього світу		+		
Розповідає про себе, свою сім'ю, місце проживання	+			
Дотримується правил поведінки в громадських місцях, на природі	+			
Дотримується правил безпеки під час різних видів діяльності	+			
Встановлює найпростіші взаємозв'язки в живій і неживій природі		+		
Проводить найпростіші спостереження і дослідження у навколишньому світі		+		
Дизайн та технології				
Пропонує і втілює власні творчі ідеї		+		
Належним чином користується матеріалами та інструментами		+		
Плонує дії та виготовляє власний виріб		+		
Мистецтво				
Висловлює своє ставлення до мистецьких творів		+		
Охоче бере участь у спільних співах	+			
Відтворює прості ритми	+			
Втілює власні ідеї в художні образи				
Створює художні образи різними засобами		+		
Фізична культура				
Виявляє інтерес до рухових видів діяльності, ігор				
Дотримується встановлених умов та правил гри				

Характеристика особистих досягнень	має значні успіхи	показує певні успіхи	показує результати з певними успіхами	показує певні успіхи з певними успіхами
Іноземна мова				
Розпізнає знайомі слова у супроводі малюнків, наприклад, у книжці з малюнками, де використовується знайома лексика		+		
Розуміє просту особисту інформацію (ім'я, вік, місце проживання, країна походження), а також розуміє запитання на цю тему, спрямовані безпосередньо та особисто		+		
Продуктує короткі фрази про себе, надаючи базову персональну інформацію (ім'я, адреса, родина)		+		
Пізнає короткі фрази для надання базової інформації (ім'я, адреса, родина), ввічливі або записи, використовуючи словник			+	
Важливі найпростіші вітальні форми вітання, прощання, подяки, прохання		+		

Рекомендації вчителя

Пропущених днів 10/46 Учитель *РР*

Побажання батьків або осіб, що їх замінюють

(Підпис батька, мати, особи, що замінюють батьків)

Додаток Л

Робота з абакон

